

קובץ באר התורה

(קלז)

חג הסוכות ח"ג

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

או לת"ד 5161749 בני ברק

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

תוכן העניינים:

5	האם אדם שנוסע באוטובוס יכול להרדם.....
6	האם צריך עשרה בשעת ההקפות בשמחת תורה.....
8	להדר באתרוג או לתת את הכסף לצדקה דין יסודי להרבה מצוות.....
9	תגובת הרה"ג יוסף סעדו שליט"א.....
11	האם אפשר לעשות הושענות בהושענא רבא לפני תפילת שחרית.....
14	האם מותר לכבס את הבעקיטשע בחול המועד.....
17	להחזיר האתרוג והלולב בשעת ההושענות בב' הידים.....
22	קטן שהגדיל בחג הסוכות האם יברך שהחיינו על הסוכה ועל ד' מינים ב"ה.....
26	האם מותר לשים אתרוג על ספר קודש.....
27	בדברי הגר"א שסוכה וארץ ישראל כל גופו נכנס לתוכו.....
28	האם אדם שנמצא מחוץ לסוכה יכול לקיים מצוה סוכה.....
29	שאלה בענין הסכם יששכר וזבולון.....
33	לכסות את החתן והכלה בטלית בעת החופה מכתב לשו"ת כנפי יונה אבן העזר.....
36	הוספות לגליונות קודמים.....
36	בדין קר"ש בזמנה או שינה בסוכה.....
39	הוספת הגר"ש ללוש שליט"א לתשובתו האם מותר לעשות משמר ולא ישן למחרת בסוכה.....
39	עוד בעניין הנ"ל.....
40	הוספה לבאר התורה קלו.....
40	מכתב לבאר התורה קלו מאת הג"ר חיים יוניאן שליט"א.....

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

יוצא לאור

לעילוי נשמת זקנתי הרבנית הצדקנית

מרת עליזה עישה בת לאוני ע"ה

אשת חבר

לזקני מרן הגר"א פורת טהרני שליט"א

נלב"ע כ' שבט תש"פ

לעילוי נשמת האשה הצדקנית אם זקני

מרת עישא אליז בת איזה אביטבול ע"ה

נלב"ע ד' תשרי תשפ"א

ת.נ.צ.ב.ה

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

האם אדם שנוסע באוטובוס יכול להרדם

בס"ד

ערב שמחת תורה תשפ"ב

נשאלתי עתה מכמה בחורים שנסעו באוטובוס לשמחת תורה בישיבה הק', האם יכול לנוח פורתא מחמת שהיו ערים ולמדו כל הלילה, והנה קי"ל לדינא בסימן תרל"ט דהולכי דרכים פטורים מסוכה ביום, וכ"ש הכא דהוי לצורך מצוה. וכן שאלתי לכמה הוראה שליט"א שהשיבו כן לדינא.

וע"ע בספרי שערי יוסף סוכות, שבקובץ מבית הלוי (תשרי תשנ"ג) הובא דעת מרן השבט הלוי זצ"ל שמי שבאמצע נסיעה וחוטפתו שינה מחמת עייפות א"צ להקיצו, וכן מי שנרדם בבית הכנסת אין חיוב להקיצו, וכן הובא שם בשם מרן הגריש"א שהנוסע מחוץ לעיר יכול לישון בדרך, וי"ל דשרי דהוא בכלל הולכי דרכים, אולם נראה שכ"ז דוקא היכא שנוסעה למטרה אבל לא נוסע לשם טיול, אבל מאידך י"ל דסו"ס יהיה פטור דהוי תשבו כעין תדורו דהרי כמו שבביתו יוצא החוצה לכאורה א"כ ה"ה כאן. ושוב מצאתי כהאי סברא בחוט שני (סוכות עמ' רלט) שאדם שתוקפתו שינה בבית המדרש או בנסיעה בדרך מותר לו לנמנם שם, משום דהוא כעין תשבו כעין תדורו שכך הרי היה נוהג בשאר ימות השנה. וע"ע בספרי שערי יוסף סוכות סימן יח שהארכתי בחיוב ישן בסוכה, וממילא כ"ש היכא דנרדם מעצמו יותר קיל.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

האם צריך עשרה בשעת ההקפות בשמחת תורה

ב"ה

להגר"י שליט"א

האם מותר לעשות הקפות בשמחת תורה בפחות ממנין?

בברכת כהנים באהבה כעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

בס"ד

ערב שמחת תורה תשפ"ב

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס.

במה ששאל האם מותר לעשות ההקפות בשמחת תורה פחות ממנין.

הנה לכאורה לא נראה שיש איסור בזה, מעיקר הדין, ויכולים לעשות בדיעבד אם יצאו האנשים ולא גרע מקדיש וקדושה שיצאו עשרה, ומ"מ נראה להוכיח מב' דוכתי דלכתחילה הוא עשרה.

(א). ממש"כ הפוסקים לגבי יחיד, ממש"כ בספר שערי יוסף סוכות עמ' 278 יש לדון אם מהני להקיף מול תנ"ך כגון שאין לו ס"ת, והנה לענין ההושענות מצינו בביכורי יעקב (סימן תרס סק'דב) שהקפה היא רק מסביב לספר תורה ולכן כתב כשאין ספר תורה לא יקיפו, אולם דעת מורינו הבא"ח (ש"ר האזינו הט"ו) וז"ל: ההקפות בלולב בכל ימות החג יוכל להקיף את התיבה שבבית הכנסת אף על פי שאין עליה ספר תורה, דאין הנחת ספר תורה על התיבה מעכבת בדבר ההקפות כי העיקר לפי הסוד בזה הוא התיבה, מיהו אותם בני אדם שאין הולכים לבית הכנסת מחמת אונס ומניחים כסא אחד מן הבית ומקיפים אותו אין זה כלום דאין זה נחשב "תיבה", ועם כל זה נראה לי- מי שהוא חולה ואי אפשר לו להקיף תיבה בבית הכנסת יניח כסא בביתו ויניח עליו ספר תנ"ך ויקיף כדי שלא לבטל מצות ההקפה, והשם יתברך ברחמיו לא ימנע טוב להולכים בתמים: עכ"ל. וכן הוא נפק"מ למתפלל ביחידות מחמת שיש לו סיבה כגון עתה משום נגיף הקורונה שהוא בבידוד

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

שיקיף ספר תנ"ך. ע"כ ממש"כ שם, ובע"כ נראה דהיכא שאין מנין שלא מוציאים ס"ת, אבל י"ל שבבית הכנסת שאני מאד שמתפלל בביתו.

ב). מהא שכתבו הפוסקים כמה אנשים לטלטל את הס"ת ויש שכתבו דבעי עשרה, וכתבנו שם יש לדון אם מותר להביא ס"ת ממקום למקום בשביל ההקפות, עי' בשו"ת יביע אומר (ח"ד חאו"ח סימן טו אות ד') שכתב לבאר דס"ת דבית הכנסת שאני מס"ת של יחיד וא"כ לכאורה אסור להוציאו מבית הכנסת, ועי"ש באות ו' שהביא מהכף החיים (סי' קל"ה ס"ק ע"ז) דבעינן עשרה, ועי"ש שהביא שם בזה מח' עי"ש. ולמעשה לא מחמירים בכך וסגי באחד שמלוהו.

וע"ע בספר פני אהרון (חאו"ח סימן י') מה שהאריך בזה, וע"ע בשו"ת מהר"ם בריסק (חלק א' סימן סג) עי"ש. וראה עוד בהליכות שלמה (סוכות פרק יב סעיף יד) שכתב כשאין בבית הכנסת מקום לעריכת מנינים נוספים לקריאת התורה שאפשר להוציא ספרי תורה מבית הכנסת לבתים אחרים ולהחזירם לאחר קריאת התורה, וע"ע בכף החיים (סימן קלה סק"פ) שכתב שיש סמך למנהג זה מימות המקדש,

ובשו"ת מעשה נסים (ח"ה סימן מו) כתב דעדיפא שילכו עמו עשרה אנשים, ועי"ש שהביא עיצה טובה ומועילה, להדביק נייר למטה בחלק של הקלף הריק ושיכסה הנייר מעט מהאותיות ובזה יכול להוציא את הספר תורה ממקום למקום אף בלי עשרה אנשים, עי"ש, אולם כל מעלה זו צריך לעשותה בערב שמחת תורה. וע"ע בענין זה של הולכת ס"ת במש"כ בספר שערי יוסף בהל' נגיף הקורונה ח"א הל' קריאת התורה ע"ש. ובמש"כ עוד בספר גלותא דאורייתא, ומ"מ אכתי אינו בהכרח, וגם דהכא לא מטלטלים הס"ת, ולהכי נראה שאין איסור בזה.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

להדר באתרוג או לתת את הכסף לצדקה דין יסודי להרבה מצוות

בס"ד

ליל הו"ר תשפ"ב

לכבוד ידידי מהר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס
שלו וברכה

ראיתי שנשאל מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל במי שיש לו סכות מעות כדי לקנות אתרוג ויכול לקנות אתרוג מהודר בהרבה כסף או לתת את הפרש הסכום שרצה להוציא על ההידור לעניים, מה יעשה, והשיב לו האילת השחר זצוק"ל שאם קיימי עניים היינו שיש עניים לפניו הנצרכים צריך ליתן את המעות לעניים שזה חיוב וקודם להידור מצוה, ואמר הגראי"ל שבימינו שיש קופת העיר וכדו' נחשב קיימי עניים.

והוא נפק"מ טובא לכל המצוות שיש להדר בהן עד שליש, שהיום אין צריך להדר במצוות, אלא א"כ יש לו גם וגם, וזהו חידוש גדול.

ונפק"מ גם למש"כ לדון באריכות האם לקנות קרקע ולקיים מצות שביעית או לתת הכסף לעניים שלכאורה יש לתת את הכסף לעניים.

ואמנם לא אחסוך מכת"ר שליט"א ששאלתי השאלה הנ"ל האם לקנות קרקע ולקיים מצות שביעית או לתת הכסף לעניים להינוקא הגאון רבי שלמה יהודה בארי שליט"א וכך השיבו לי בשמו: שאלנו את מו"ר וענה שבחצי מהכסף יקנה את הקרקע ואת החצי השני יתן לעניים, ולאחר מכן אמר מו"ר עוד עצה ללכת לאדם פרטי ולקנות ממנו את הקרקע, שזה אולי יכול לעזור. עכ"ד, והיינו שעדיף שיקנה קרקע מאדם פרטי שהוא עני וע"י כן יקיים גם מצות צדקה בזה. ויש עוד להאריך בכל זה.

ואשמח לקבל בזה מכת"ר שליט"א

בברכת פתקא טבא

הצב"י יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

תגובת הרה"ג יוסף סעדו שליט"א

בס"ד

לכאורה הדבר פשוט, שהרי הוא נכלל בכלל חיוב של ושמחת בחגך אף לשמח לב העניים וכמ"ש בספר יראים (סו"ס רכז) למדנו שבכל דבר המשמח את האדם חייב אדם לשמוח "ולשמח עמו עניים מחוסרי הוצאת שמחה". ע"כ. וכבר נודע מ"ש רבינו הרמב"ם (פ"ו מה' יו"ט הט"ז) אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת כרסו. ועל אלו נאמר "ובחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו, כי לחמם לנפשם", ושמחה בזו, קלון היא להם שנאמר "וזריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם". ע"כ. ומשמעות דברי הרמב"ם דכל כה"ג שאינו משמח לב העניים אינו יוצא יד"ח מצות שמחה, שהוא חלק מפרטי המצוה. ועיין עוד בזוה"ק (פ' יתרו) שכתב בזה"ל: "ותא חזי בכלהו שאר זמנין וחגיין בעי בר נש לחדי ולמחדי למסכני. ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני, עונשיה סגי, דהא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא, עליה כתיב, וזירתי פרש על פניכם פרש חגיכם". ע"כ. ומעתה נראה שעדיף הוא מהידור מצוה באופן שמקיים המצוה אלא רוצה להדר לתוספת מעלה, שממשמעות דברי הש"ע (סי' תרנו ס"א) שאינו אלא למצוה. וי"ל. אלא ששוב ראיתי שכבר שאל הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א בספר גם אני אודך בתשו' הגר"ח קנייבסקי (תשס"ה, עמ' לט), והשיב לו בהידור מצוה עד שלישי. ע"כ. וצ"ב בטעמו.

אולם אכתי יש להסתפק בענין שיעור הנתינה, ויש לעיין אם כבר נתן לעניים, ועתה יש בידו מעות שיכול לקנות בהם אתרוג מהודר, אמנם מאידך יש לפניו עניים נוספים שיכול לשמחם בשמחת החג, באופן שנראה שכבר יצא יד"ח בנתינה לעניים, אם מוטב שיקנה אתרוג מהודר או שיתן ההפרש לעניים שיוכלו לקיים בזה מצות החג. ומסתברא דכל כה"ג אינו מחוייב ליתן לעניים, דאל"כ לא משכחת לה הידור מצוה עד שלישי אלא היכא שדאג לכל עניי העיר, וזה אינו מסתברא כלל, שהרי מסתמא שתמיד יהיו עניים מצויים שעדיין לא נתן להם, וא"כ היכי משכחת לה האי הלכתא דהידור מצוה עד שלישי. אלא ע"כ כאמור, שכל שנתן שיעור מספיק כפי ממונו, שוב יצא בזה יד"ח נתינה ואין חסרון כלל בשמחת החג גביה, ויכול לקנות בנותר אתרוג מהודר. ואפשר דבהא איירי הגר"ח קנייבסקי בתשו' הנ"ל, שכבר נתן לעניים

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

וקיים מצות ושמחת כדבעי, אלא שיש לפניו עוד עניים והספק הוא האם ליתן להם צדקה או להדר באתרוג, וע"ז השיב שהידור מצוה עדיף.

בס"ד

ערב שמחת תורה תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי יוסף סעדו שליט"א מו"ץ בעיר נתיבות

שלו' וברכה

במה שהקשה על דברי מרן הגר"ק בטעמו שהידור מצוה עד שלישי, נראה דס"ל דלא התבטל הדין דהידור מצוה, ומ"מ יש דין לתת לענים ובלא זה לא יוצא בשמחת החג, וכמו שנראה מדברי הרמב"ם.

ומ"מ הסתפק היכא שיצא יד"ח, שע"ז מיירי הגר"ק שהידור מצוה עדיף, ומאידך יש לומר שיכול להדר בצדקה לעניים כי בזה גם שייך הידורים, לתת להם כל צורכם, ויל"ע עוד בזה.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

האם אפשר לעשות הושענות בהושענא רבא לפני תפילת שחרית

ליל הושענא רבא תשפ"ב

נשאלתי מאת אחי הבה"ח אליהו פורת ני"ו בבית הכנסת בבני ברק בראשות אחד מגדולי מזכיי הרבים שליט"א שעושים הושענות לפני תפילת שחרית, האם מותר הדבר, ולכאורה אם עושים את ההושענות לפני עלות השחר הרי שלא קיימו את המצוה של הלולב, ואלא מאי שאומרים את ההושענות בתור סליחות, ואת זה אפשר באשמורת הבוקר כמו סליחות שאומרים בחודש אלול, ומ"מ אם מתחילים לומר לפני עלות השחר לכאורה איכא כאן בעיה, וכאן משנים מסדר ישראל לעשות את ההושענות ביום הו"ר לאחר תפילת שחרית.

וכתב במהר"ם בספר תשב"ץ (סימן קנו) שעושים הקפות שבע פעמים שהקיפו את יריחו, עד שנפלה חומתה כדאיתא בירושלמי פ"ד סוף ה"ג, כיצד סדר הקפה כל ישראל קטנים וגדולים נוטלין את לולביהן בידיהם ימנית ואתרוגיהן בשמאלית ומקיפין הקפה אותו היום ז"פ, ובזמן הזה חזן כהנסת עומד כמלאך אלהים וס"ת בזרועו והעם מקיפין אותו דוגמת המזבח, וכן מנהג לוקחין ס"ת ומקיף החזן והעם בלולביהן והעם עמו סביב פעם אחת לבד מן השבת, ובהוש"ר לוקחין ז' ס"ת ומקיפין בלולב וערבה והקהל בערבות ז"פ, וכן איתא בילקוט תהילים רמז תשג.

וכן כתב בתניא רבתי (סימן פו) כתב, שביום השביעי מנהגם להוציא את כל ספרי תורה שבבית הכנסת ונותנין החזן ביד אנשים חשובים וזקנים שבבית הכנסת, ועומדין עם ספרי התורה סביב לדוכן שמימין בו ס"ת כשקורין בו וכו' ויש לזה סמך בירושלמי בכל יום מקפין את המזבח פעם אחת וכו' ניחא בזמן שיש מזבח חזן הכנסת עומד כמלאך ה' צבאות וס"ת בזרועו והעם מקיפין אותו דוגמת המזבח עכ"ד, וכן הובא ברוקח (סימן רכא) ועוד. ומשם מבואר שמקיפין גם בד' מינים, ולכאורה ממילא הדין הוא דבעינן שיהיה זמן שראוי ליטול ד' מינים.

אבל במדרש תהילים (מזמור יז) איתא, כיון שהגיע יום הושענא רבא, נוטלין ערבי נחל, ומקיפין שבע הקפות וחזן הכנסת עומד כמלאך אלהים וס"ת בזרועו והעם מקיפין אותו דוגמת המזבח ביום זה שבע פעמים עכ"ד.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ונראה דהוא דין ביום הושענא רבא, וממילא בעינן לכאורה שיהיה דוקא ביום

ומה שאומרים סליחות כן נזכר בשו"ת התשב"ץ ח"ג סימן קס ובסדר היום ובשער הכוונות סוכות דרוש ו' ובילקו"י ארבעת המינים עמ' תתיד.

והגר"ש ללוש שליט"א בעמח"ס שו"ת נשמע קולם השיב לי בזה"ל:

ב:ה

זכורני משנה שעברה שהיה קורונה וסגר והורו החכמים שאין חשש להקדים ההושענות לתפילה אם רואים ורך, וזכורני שכן הורה מרן שליט"א שבמקום צורך אפשר, והביאו כמדומני שיש מהמקובלים שנהגו כן בכל שנה, ואם אני זכון כ"כ הגרב"צ מוצפי בספרו ממנהג המקובלים בזה, כ"ז אני כותב בחופזה ומתוך הזיכרון היות ונחוץ לכבודו למחר למעשה.

ביקרא דאורייתא

והוסיף לי עוד בזה:

רק אוסיף שוב, שכשנשאל בזה מרן הראש"ל שליט"א בשנה שעברה כיצד להורות לציבור (בפרט ששאלנו כיצד להשיב בקו ההלכה הספרדי), הורה דלכתחילה אם אפשר לקיים דוקא לאחר התפילה, אולם כשיש צורך אפשר להקדים. עכ"ד.

וכתבתי לו בזה ישכ"ג, כלומר דהוא לא לכתחילה להתפלל במקום כזה.

ומ"מ נפק"מ טובא בבחורי ישיבה שצריכים ליסוע לשמח"ת לישיבה, ומעדיפים שיהיה להם זמן לישון כדי שיוכלו להגיע בזמן לשמח"ת בישיבה, שיש מקום להקל בזה

ובעיקר הדברים הללו, עוד שלח לי הגר"ש ללוש שליט"א שכן שלחו כן נוהג הגרב"צ מוצפי ועוד רבים. ושכן פסק הרב רצאבי בשולחנו המקוצר.

כך פסק הרב עמר בשמע שלמה.

וכך פסק הרמ"ז לשואליו, שכך הם נוהגים אצלנו בשכונה, וכך הוא בעצמו נוהג בבית כנסת שלו שמול ביתו. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ואמנם הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א השיב לי בזה"ל: אין לעשות הושענות לפני עלות עכ"ל, ומדבריו משמע דלפני התפילה אין איסור בהא.

ועוד ראיתי שהשיב בזה הרה"ג שלמה מאזוז שליט"א מרבני בית ההוראה כסא רחמים וז"ל: התירו הפוסקים בליל הושענא רבא (ושבועות) להתפלל לפני הנץ משום דמפשי [מרבבים] ומ"מ מרן הגאון מייסד הישיבה היו"ד זצ"ל היה מקפיד גם בהושענא רבא להתפלל עם הנץ החמה וליטול לולב אחר כך ושוב ממהר קצת באמירת הושענות "כי קריאת שמע ותפילה ולולב בזמנם הראוי היא גופא אפוי רחמי דרחמי טפי" (לשנו הקדוש בשו"ת איש מצליח סימן ט"ו בסעיף השני עמוד רט"ז (במהדורא החדשה) בדיבור המתחיל והנה) וכן ראה לרבותינו גאוני חכמי תונס שקבלו מרבותינו זיע"א ובשנתנו זו (התשע"ו) מרן ראש הישיבה קרא עם הציבור מ"אל נא אצרך הטוב וכו' (עמוד 778 במחזור איש מצליח) עד סוף ההושענות קודם התפילה (בלי לולב כמובן) ואמר שכך עשה מרן אביו זצ"ל והיו"ד באחת השנים כדי שלא יתחילו התפלה לפני הזמן ומאידך לא ישתהו הציבור יותר מידי עד כאן תוכן דבריו. עכ"ד.

אבל ראיתי שהשיב בכ"ז הגאון רבי אברהם יוסף שליט"א רב העיר חולון וז"ל: שילכו לישן ולא יבלבלו את העולמות. יש סדר ולא יכול להיות שיעשו מהעיקר טפל ומהטפל עיקר. העיקר הוא התפילה בזמן וההושענות לאחר החזרה וההלל. עכ"ד, ואמנם כ"ז ע"פ הקבלה

והגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א השיב לי בזה"ל:

כיון דסו"ס עושים כן אחרי עלוה"ש יש בזה בודאי "משהו" שהרי כולן שעשה משעלה עמוה"ש יצא כמבואר במגלה כא ע"ב. וכנראה הוא שעה"ד אצלם מחמת חולשת הציבור, וכבר ידוע שעה"ד כ"דיעבד" דמי. ומצד עניני סוד וכו', הנה אין אנו מדברים על "ישיבת המקובלים", והלואי שאלו יהיו ה"בעיות" שלנו. ודו"ק. [אכן אם עושים קודם עלוה"ש איני יודע אם יש בזה ממשות כ"כ. וצ"ב].

עכ"ד.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

האם מותר לכבס את הבעקיטשע בחול המועד

שאלה: מי שיש לו בעקיטשע אחד, ובריקודים בסוכות בלי מזגנים וכו' כידוע מאוד מזיעים ונודף ריח לא נעים מהביקטשע אח"כ, האם מותר לכבס את בעקיטשע מדין מי שאין לו אלא בגד אחד.

ומה הדין כנ"ל במי שיש לו גם בעקיטשע פרחוני, וגם חלק, אבל החלק הוא כבד ומחמם יותר וכו' ומיעוד רק לתפילות וכדומה, ולא נוח ללכת עם זה ברציפות כל היום כמה ימים, האם דינו כמי שאין לו אלא בגד אחד, או שנאמר שילך עם בעקיטשע החלק.

תשובה:

בס"ד

ליל הו"ר תשפ"ב

לכבוד הרה"ג שלום פולק שליט"א

שלו' וברכה

אודות שאלתו הנה כתב בשו"ע סימן תקלד ס"א כתב, אין מכבסין במועד ואלו שמכבסין במועד וכו' ומי שאין לו אלא חלוק אחד וכלם מכבסין כדרך אפילו בנתר והאל (פירוש מיני ברית) ובפרהסיא על גב הנהר, מיהו לא יכבסו רק הצריך להן דהינו חלוק אחד, ובמשנ"ב סק"ט כתב שיש מחמירים בזה היום, ומ"מ אם היה של פשתן יש להקל בזה, ומ"מ הכא יש לומר דדמי למש"כ שם הרמ"א שבגדי קטנים שרי והכא נמי שיש ריח של זעה הרבה בבגד יש להתיר, והכא לא דמי למה שנחלקו בפוסקים אם לא כיבס בערב החג ומה שדן בהא בכה"ח סקי"ב דהכא נתלכלך במועד,

ובילקו"י יו"ט חול המועד עמ' תתלד, כתב, מי שיש לו רק בגד אחד לשבת ויו"ט ובחול המועד התלכלך הבגד של שבת יש אומרים שמותר לו לכבס את הבגד של שבת, אע"פ שיש לו בגדים של חול נקיים, כיון שתמיד לובש בשבתות ומועדים בגד נאה יותר המיוחד לכבוד שבת, ונחשב כדין מי שיש לו חלוק אחד שהתירו לו לכבס במועד [מפני שאף אם יכבד מערב החג לא

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

סגי וכיון דצריכים למועד לכולם הוי כמו שאין לו אלא חלוק אחד] ויש אוסרים גם בזה עכ"ד, ויעו"ש בילקו"י בהערה, והכא נמי נראה דתלי בנידון דידן שיש מקום להקל בזה.

והכי נראה בחוט שני עמ' רלט שמי שאין לו אלא חליפה אחת המתאימה ליו"ט דינו כמי שאין לו אלא חלוק אחד, וכן כתב בספר שער המועדים עמ' סא בהערה שכן הוא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל יעו"ש עוד.

ובשו"ת אור לציון (ח"ג פרק כד אות ג) שאלה. מי שבגדי שבת שלו נתלכלכו, אולם יש לו בגדי חול נקיים, האם רשאי לכבס את בגדי השבת בחול המועד. תשובה. אם יש לו בגד אחד בלבד מסוג זה לשבת, וכגון שיש לו חליפה אחת לשבת, והבגד התלכלך, מותר לו לכבסו, אף אם יש לו חליפות נוספות של ימות החול, אבל אם יש לו שני פרטים מאותו סוג לשבת, וכגון שיש לו שתי חליפות שבת, אף אם שתיהן נתלכלכו, אסור לו לכבסן בחול המועד, וכיון שכן נראה דה"ה הכא לדבריו דיש מקום להחמיר בזה, אבל לפי דברי הילקו"י נראה דיש מקום להקל בזה, ואני לענ"ד כתבתי.

בברכת התורה

ובברכת פתקא טבא

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה בני ברק

ואמנם הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א כתב לי בזה"ל:

תשובת הרב:

א. מותר.

ב. אין להקל

בברכה

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

עכ"ד.

וששאלתיו על מש"כ על השאלה השניה מדוע פסק להחמיר הרי בחוט שני עמ' רלט שמי שאין לו אלא חליפה אחת המתאימה ליו"ט דינו כמי שאין לו אלא חלוק אחד, וכן כתב בספר שער המועדים עמ' סא בהערה שכן הוא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל יעו"ש עוד. וא"כ כיון שזה יותר נוח לו זה נקרא שיש לו בגד אחד?

השיב לי הגר"ע שליט"א בזה"ל:

אינו דומה

גם הרב מורה כך שאם אין בגד מתאים ליו"ט נחשב שאין לו בגד אחר.

אבל מקרה דידן אינו דומה

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

להחזיר האתרוג והלולב בשעת ההושענות בב' הידים

ב"ה כ"ק האדמו"ר מסאסוב שליט"א
 בהקפות הלולב סוכות תשפ"ב מקפיד בהחזקת הלולב בשני ידים באמירת
 ההושענות ודו"ק
 בברכת כהנים באהבה כעתירת
 גמליאל הכהן רבינוביץ
 מח"ס "גם אני אודך"
 ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

בס"ד

ליל הושענא רבא תשפ"ב

לכבוד הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים וש"א"ס.

שלו' וברכה

בברכת פתקא טבא

אודות מה ששלח התמונה של כ"ק האדמו"ר מסאסוב שליט"א שמקפיד להחזיק בהושענות האתרוג והלולב בשני הידים, כן מצינו להרבה גדולי הדור וצדיקים, וכן ראיתי לכ"ק האדמו"ר משאץ שליט"א מבני ברק, ועוד.

הנה בספרי שערי יוסף סוכות סימן לד כתבתי בזה כך:

ד' חול המועד סוכות תשפ"א

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך וש"א"ס שלו' רב.

קבלתי הספר הנפלא עד למאוד "פסקי בושם" ובו פסקי הוראה והנהגות ממרן פוסק הדור רבי מאיר בראנדסדארפער זצוק"ל בעל הקנה בושם, (מחודש שבט) ועתה התפנתי להעיר זעיר מפה וזעיר משם.

במה שהובא בעמ' קנב, אות לד שעורר שבעת הקפת הבימה עם ארבעת המינים צריך ליזהר להחזיק את הלולב בימין ואת האתרוג בשמאל, כמבואר במג"א (סימן תרנ"א סק"ו) ובאחרונים ותמוה על מה שרבים אינם נזהרים בזה ומחזיקים אז את כל הד' מינים ביד אחד, והוא מש"כ בשו"ת קנה בושם (ח"א סימן לה) ע"ש. והנה מה די"ל שמה שנוהגים משום שצריכים להחזיק את סידור התפילה להושענות, אבל סו"ס הדפיסו סידורי תפילה קטנים שיהיה אפשר להחזיק את שניהם.

הנה עיקר דין זה שצריכים להחזיק את שניהם, לענין ההלל מצינו בשו"ע (סימן תרנא סעיף יא) צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד עכ"ד, ובא"ר (סק"ל) בשם המהרי"ל (סימן ז') כתבו וכן באמירת ההושענות ע"כ, וכן כתב חיי אדם (כלל קמח סעיף ז'). וכן הוא

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

בערוך השולחן סימן תרנ"א ס"ט, וכן במג"א סימן תרנ"א סק"ו, ובשו"ע הרב (סימן תרנ"א ס"ג) ובבכורי יעקב (סימן תרנ"א סק"א) וכן כתב בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן ת"ל אות א' ח"ה סימן תיב אות ג') וכן כתב בספר חיים וברכה (אות קפו) וכן באלף המגן (סימן תרס ס"ה) וכן הוא דעת הגר"ח"ק והו"ד בספ' ארבעת המינים כהלכתם (עמ' קנט שאלה ס"ה)

ובבן איש חי (ש"ר האזינו סעיף יד) כתב שה"ה בהקפות ע"ש. וכן הביאו בכאיל תערוג (מועדים) על מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל באמירת הושענות מקיף רבינו כשבימינו הלולב ובשמאלו האתרוג וראיתי כמה פעמים שאינו מחזיק כלל בידי את נוסח ההושענות אכן בהו"ר ראיתי שאחד מנכדיו נתן בידו חוברת קטנה עם ההושענות ואחזה רבינו בידי יחד עם ארבעת המינים, וכהאי דינא דיש להחמיר וכן כתב לדינא בשו"ת מקדש ישראל (עמ' ריט) וכן בשו"ת להורות נתן (ח"א סימן סח) וכן נהג הגרשז"א זצוק"ל בשנים הקודמות לפני שהיה צריך לאחוז בזרעו של נכדו כן הו"ד בספר עלהו לא יבול (ח"א עמ' רכח).

אולם בשו"ת גינת ורדים (גן המלך סימן קלח) וכן דעת הגר"י פישר בשו"ת אבן ישראל (ח"ט בהערותיו על המשנ"ב סימן תרנ"א ס"א) שבהקפות להושענות כיון שבאמת היה צריך להקיף בערבות ואנו נוהגים להקיף בלולב בודאי אפילו כולם ביד אחד יש להקל, וכן כתב להקל מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א במועדים וזמנים (ח"ב סימן קכא) וכן כתב בשו"ת משנת יעקב (ח"ב סימן תרנא עמ' רי), וע"ע במועדים לישראל (סימן קסד) שהביא מעשה רב מהגר"ש"א וכן מהגר"ש וואזנר שבשעת ההקפות הם מחזיקים הלולב והאתרוג ביד אחת, וע"ע בקונטרס לקנות חכמה ד' מינים עמ' 14 שכן הורה הגרי"ש"א, וכן הובא באורחות רבינו (ח"ב עמ' שא אות יא) שכן נהג הקה"י.

וע"ע בשו"ת שומע ומוסיף (כת"י) שכתב הגר"ש דבילצקי זיע"א וז"ל: בענין הקפת הושענות נהוג עלמא להחזיק הלולב והאתרוג ביד הימנית כי צריכים להחזיק הסידור ביד השמאלית אמנם אין זה כ"כ טוב כי לכתחילה צריך להחזיק גם אז הד' מינים כמצוותן הלולב בימין והאתרוג בשמאל וכ"כ להדיא הבן איש חי פרשת האזינו אות י"ד שיש טועים בזה שאוחזים הלולב והאתרוג ביד אחת וכו' וזה אינו נכון אלא גם בהקפות יאחזו האתרוג בשמאל ולולב בימין ע"כ, ומצאתי כן להדיא בראבי"ה הלכות לולב עמ' וכן הוא

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

בעוד ראשונים בשם הירושלמי ובירושלמי שלנו ליתא וז"ל סדר הקפה כל ישראל גדולים וקטנים נוטלים את לולביהן בידם הימנית ואתרוגיהן בידיהן השמאלית ומקיפין וכו' ע"כ הרי שגם בשעת ההקפה הוא כן אך לעומת זה מצאתי בשו"ת גינת ורדים הובא בבכורי יעקב סימן תרנ"א ס"ק י"א שכתב דכן אנו נוהגים בהקפה שאוחזין ספר ההושענות בשמאל ולולב ואתרוג בימין ע"כ.

אח"כ ראיתי בספר חיים וברכה אות קפ"ו שהביא להדיא דכ"כ בשו"ע הרב סימן תרנ"א סק"ג שגם באמירת ההושענות צריך להחזיק הלולב בימין ואתרוג בשמאל ושכ"ה ג"כ במג"א שם סק"ו ושם בחיים וברכה כתב דרבים אינם נזהרים בזה ואוחזים אז את הלולב והאתרוג שניהם ביחד בימין וצ"ע וראיתי ששם בהגהות המו"ל הביא ג"כ הירושלמי הנ"ל וע"ע בספר מעדני ספר סי' ע"א.

ועיין בעובדות והנהגות לבית בריסק ח"ב עמ' פ"ה שהגרי"ז מבריסק צ"ל היה מקפיד אפילו בשעת אמירת ההלל והושענות להחזיק את הד' מינים בשתי ידיים את הלולב בימין ואת האתרוג בשמאל ופעמים שהדבר קשה עד למאוד וכגון בעת אמירת ההושענות ואז היו נוהגים בבריסק שהש"ץ היה מחזיק בידיו רק את הד' מינים ולפניו היה הולך אחד מהבעלי בתים ופניו כלפי הש"ץ והיה אוחז את הסידור בידיו בגובה כדי שיוכל הש"ץ לקרוא בו ולומר את ההושענות, עכ"ד של הגר"ש זיע"א. וע"ע בספר שערי חג הסוכות מילואים סימן טו ששם הסיק שיש להקל בזה.

ומ"מ מי שמחזיק את הס"ת שאני, דהנה יש מקומות שמי שאוחז את הס"ת אינו מחזיק ד' מינים כי הוא בחור ואינו נוטל לולב ורק אח"כ נוטל את של אביו כמנהג החסידים, [ולא הבנתי מנהגם בכ"ז שהא מפסידים מצות נענוע הלולב בהלל] או למנהג הספרדים שמניחים את הס"ת על הבימה, אבל למנהג בני אשכנז כתב בספק קובץ הלכות רבי שמואל קמינצקי (סוכות עמ' שצז) שמי שאוחז את הס"ת בשעת ההקפות אינו עיקר מצותו כלל, ולכן אפשר להקל לו כי בנ"א צריכים ידו האחר בשביל להחזיק הסידור וכדומה וראינו גדולי ישראל שהחזיקו אותן בידן אחת וא"צ לדקדק בזה כ"כ, עכ"ד, ומזה למדנו דאינו חיוב כ"כ.

ע"כ ממש"כ שם, ויש עוד להאריך.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

בברכת התורה,

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

קטן שהגדיל בחג הסוכות האם יברך שהחיינו על הסוכה ועל ד' מינים

ב"ה

שלמא רבא,

האם ידוע לכבודו על מי שכתב בזה?

בני שיחי' נעשה בר מצוה השבת, והעירוני לזה, והוריתי לו שלא יברך, על ד' מינים משום דלמ"ד שהקטן עצמו חייב בחינוך, נמצא ביום ראשון י"ח, ושאר ימים גם הם מדרבנן, וכ"ש למ"ד דאתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן. ועל הסוכה לא יברך, דלמ"ד שקטן חייב בעצמו, נמצא שבלילה ראשון בירך שהחיינו על מצוות סוכה, אף שהיה עבורו מדרבנן, סוף סוף בירך על מצוה זו השנה, ומנא לן שכשמתחדש לקיימה שוב מן התורה מברך שוב? והרי המצוה עצמה מצד הסוג שלה אינה חדשה אצלו בשנה זו? ועכ"פ צריך לזה מקור.

אולם אם בירך לישיב בסוכה מבעו"י, והגדיל במשך הסעודה, נראה שיברך לישיב בסוכה שוב כשיגדיל, דלכ"ע לא אתי חיובו בקטנותו שהוא לכל היותר מדרבנן ומפיק חיובו דהשתא שהוא מדאורייתא.

אודה לכבודו אם יודע משהו אחר מן המקורות, שעדין יש בזה נ"מ ליום הושע"ר, והכל הולך אחר החיתום,

ביקרא דאורייתא

ומועדים לשמחה

--

שמעון ללוש ס"ט

ראש כולל "חכמת שלמה",

ובית ההוראה "טהרת יוסף" - אלעד

שע"י קו ההלכה הספרדי הארצי,

בנשיאות מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

בס"ד

ליל הו"ר תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי שמעון ללוש שליט"א,

שלו' וברכה

אודות מה ששאל עבור בנו קטן שהגדיל בימי חול המועד סוכות, ונפק"מ האם יצא בברכת שהחיינו, על הסוכה, וכן נפק"מ לגבי ברכת שהחיינו על ד' מינים.

ובספר שמחת ישראל סוכות עמ' תב כתב שנראה שטוב לברך שהחיינו על פרי או מלבוש ולכוין גם על הלולב, וביאר שם בהערה שאף אם כבר בירך שהחיינו ביום הראשון של החג הרי עדיין קטן היה, וצ"ע שם עוד לביה"ל בסימן כב ס"א בד"ה קנה, ובמש"כ בשו"ת חת"ס או"ח סימן נה, ולמעשה כתב שם שהשיב לו הגר"ק שליט"א שלא נוהגים לברך שהחיינו בכה"ג.

וכן ראה בספר הקטן והלכותיו ח"ב בסוף הספר תשובה טו ששאל להגר"ק שליט"א בזה"ל: קטן שהגדיל בחול המועד סוכות האם מברך ברכת לישב בסוכה, דהנה לענין ברכת שהחיינו כתב בתוספת ביכורים סימן תרל"ז דקטן שנתגדל בחול המועד צריך לברך שהחיינו דמה שבירך בתחילת החג היה רק משום חינוך ועכשיו הוא אצלו כמו מצוה שנתחדשה מזמן לזמן או דילמא יש לחלק, והשיב, אין נוהגין לברך לא שהחיינו ולא לישב בסוכה עכ"ד. וכן מבואר לגבי סוכות בהליכות שלמה תפילה פט"ו הערה יא בשם הגרשז"א,

ומצאתי בזה להרה"ג משה רחמים שעיו שליט"א בשו"ת מחקרי ארץ ח"ב סימן עו, שנשאל האם קטן שהגדיל בחול המועד סוכות צריך לברך שהחיינו על הלולב משום שביום הראשון היה קטן ולא חייב במצוות או דלמא כיון שבירך על המצוה שהחיינו ממילא אינו צריך לחזור לברך, וכתב לתלות בחקירה הידועה שתלויה במח' רש"י ותוס' בברכות דף מח ע"א האם החינוך הוא על האב וצריך לברך שהחיינו או שהחיינו הוא על הקטן וממילא עתה אינו צריך לברך שהחיינו, והכא נמי תליא בהאי פלוגתא, ולכן נימא סב"ל, ומ"מ סיים שם דבריו שנכון שלכתחילה ילבש מלבוש חדש בשעת נטילת הלולב ויברך עליו שהחיינו לפטור גם שהחיינו על הלולב. עתכ"ד

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

בקיצור, ואמנם יש לעיין למה לא יברך מחמת שיש ספק במצוה, ובכה"ג לא אמרינן סב"ל.

ולענ"ד נראה שיש להוכיח מדברי הגמ' בסוכה דף כז ע"ב שגר שנתגייר בחול המועד סוכות וכן קטן שהגדיל עושה סוכה בחול המועד שנאמר כל האזרח בישראל ישבו בסוכה, ובברכי יוסף סימן תרלז כתב בשם מרה"ם גלנאי בספר קרבן חגיגה דף מד ע"ב שגר שנתגייר בתוך החג הסוכות עושה סוכה, והוסיף במחזיק ברכה שיש השמטה בברכ"י וצריך להיות והוא תלמוד ערוך בסוכה דף כז ע"ב, ובתוס' ביכורים סימן תרלז כתב להסתפק אם יברך שהחיינו ונראה מדבריו שקטן יברך אבל בגר לא היה חיוב בכלל, ובחזו"ע סוכות עמ' נב כתב שגר גם יברך שהרי כתוב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, והגר"י יוסף בילקו"י סוכות עמ' 491 בהערה כתב שלכאורה נראה שה"ה לגבי קטן שהגדיל, ועדו שהרי קימ"ל כרעק"א שמה שבירך מדין חינוך לא מועיל לו למה שהגדיל.

ואמנם בספר משולחן רבי אליהו ברוך על המועדים ח"ב עמ' קעא כב לדון בכ"ז וכן היה שאל לבנו שנהיה בר מצוה בשבת חול המועד סוכות י"ט תשרי יא"צ של הגר"א כמו השנה, ושאל למרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל והשיב שמעיקר הדין דבריו נכונים שיש לברך אבל כיון שקימ"ל לגבי דינים דאורייתא לא סמכינן אחזקה דרובא וא"כ יתכן שלקטן אין ב' שערות ואין חיובו מדאורייתא בודאות ולכן אי אפשר לומר לו לברך שוב שהחיינו שיש כאן חשש ברכה לבטלה, עתכ"ד, ואמנם לכאורה יש להעיר דכן סמכינן אחזקה דרובא ויעו"ש בהערה מה שהעירו ע"ד, וכן נראה מדעת הילקו"י דאין חשש לברך שהחיינו שוב.

ואף שכת"ר כתב שיש מקום לומר דסו"ס הרי הוא בירך השנה שהחיינו, אבל י"ל דסו"ס הרי הוא לא היה בר חיובא.

וכ"ש למה ששאל בסו"ד, שלכאורה יש לו לברך לישב בסוכה, אבל בזה אולי יש מקום שלא יברך דהא סו"ס הוא יושב אותו ישיבה, אבל הדין הוא לכאורה לא כן.

והזמן קצר וזמן התפילה קרב.

בברכת פתקא טבא

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

האם מותר לשים אתרוג על ספר קודש

נשאלתי אם מותר לשים קופסה של האתרוג עם האתרוג בתוכו על ספר קודש, משום שהוא מצוה ממילא יש להתיר בזה ורבני קו ההלכה הספרדי השיבו לי שלא. ואולם דעת אאמו"ר הגרח"ב שליט"א שניתן להקל בזה, בשעת הצורך, ויש להוסיף וכ"ש בספרים דילן שהם מודפסים. ואמנם נראה שמעיקר הדין יש להחמיר בזה.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

בדברי הגר"א שסוכה וארץ ישראל כל גופו נכנס לתוכו

שאלה:

ב"ה אשמח לשמוע חו"ד על מה שהעירוני לגבי מה שנאמר בשם הגר"א, שיש ב' מצוות שמקיימים עם כל הגוף, סוכה וישוב א"י.

ולכאור' הרי גם טבילה במקווה, [וראיתי שמרן הגר"ק תי' בזה, בס' שערי ציון - זה על הקרקע, ולא הבנתי תירוצו!]

וגם עלייה לרגל [ובזה י"ל שנקט מה ששייך בזמן הזה!]

תשובה:

בס"ד

לכבוד ידידי רבי בנימין ראובן שלזינגר שליט"א

הנה טבילה במקווה זה לא חיוב. היום, ומ"מ כוונתו בקרקע שמקיימים מקווה רק שנמצא בקרקע משא"כ סוכה זה בכל מצב גם בגג, ועדיין יש לעיין בדבריו.

וי"ל ע"פ הנ"ל בדרך הדרש שסוכה וארץ ישראל נמצא בתוך הצל של הקב"ה, משא"כ במקווה שאז האדם חשיב כתינוק שנולד דמי כמעלת המקווה, וכמו שידוע מכמה צדיקים, וכמ"ש בספר שלמת חיים בשם הגר"ח זונפלד זצ"ל, ועוד, אבל סוכה וישוב ארץ ישראל האדם נמצא בצל הקב"ה והבן.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

האם אדם שנמצא מחוץ לסוכה יכול לקיים מצוה סוכה

ערב שמחת תורה תשפ"ב

לכבוד ידידי הגאון רבי בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין

שלו' וברכה

אודות מה שאמר לי בחידושו של בעל הדברי חיים מצאנז זיע"א שאדם יכול לקיים מצות סוכה גם בלכתו ברחוב, ממה שאדם שנקרא שגר עתה בסוכה ושואלים היכן הוא גר, ואומר שהוא גר בסוכה, וממילא מקיים בזה מצוה סוכה, וכת"ר שליט"א אמר לי שהרבה טענו לו שהוא חידוש.

ואמנם נראה לכאורה שמה שמקיים מצות סוכה מדין תשבו כעין תדורו שיוצא גם החוצה כדרכו, ואמנם אכתי יש עוד לעיין בכ"ז.

וכמו שכת"ר שליט"א אמר לי שיכול להיות שהוא בדרך מליצה ואינו לדינא, דהרי ברור בשו"ע ובפוסקים לא נראה כן, ואשמח עוד לקבל בזה

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

שאלה בענין הסכם יששכר וזבולון

בס"ד

ה' דחול המועד סוכות תשפ"ב

לכבוד ידידי הגאון רבי נועם ירמיהו שליט"א בעמח"ס שו"ת מערכי השולחן ב"ח.

שלו' וברכה

במה ששאל בזה"ל:

אשמח לדעת מה דעתך בנוגע למקרה בו הזבולון והיששכר לא חולקים ברווחים שווה בשווה, האם מקבלים את שכרם באופן יחסי שווה בשווה. משום שהגר"א וויס במנחת אשר על בראשית שם עמוד תפ"ד ובשו"ת מרכבות ארגמן ח"ה סימן מ ס"ק כט כתבו שדבר זה שמור רק לאל דעות שלו נתכנו עלילות. וההכיון שלי אומר אחרת (ולמרות שבפוסקים לא משמע במפורש (עיין לדוגמא בשו"ת חיים שאל ח"ב סימן ל"ח ס"ק מ"ד), אך ההיגיון ההלכתי אומר שיש שני משתנים, כמה הזבולון מקריב מעצמו (כפי שהבאת בגוף דבריך מהשמירת הלשון בשער החזקת התורה), וכמה היששכר זקוק לו כדי ללמוד (כפי שהובא בשו"ת טוב טעם ודעת מהדר"ק סימן רי"ז והמשיב דבר ח"ג סימן י"ד ועוד) שרק לימוד שלמד היששכר מחמת העזרה של הזבולון - יש לו בה חלק יחסי על פי העזרה שלו.

דבר נוסף ראיתי את מה שציטטת בשם הרב וויס והרב רובין שמדובר על הסכם סגולתי, אך בפשטות (כפי שהעיר הרב וויס איהו גופיה בשו"ת מנחת אשר חלק ב סימן נ"ח) פשט לשון מרן באבקת רוכל סימן ב, וכן רבינו ירוחם שהובא בבית יוסף יו"ד סימן רמ"ו, וכן הרמ"א בהגהה (כך נראה לפי עניות דעתי) סוברים להדיא מדובר על שותפות (וכבר נשאו ונתנו בכך הפוסקים).

ולפי זה באתי קצת אל בית הספק בנוגע למקרה שהיששכר עשה הסכם עם זבולון, וכעת הוא רוצה להוסיף עם זבולונים שיסייעו לו. ובפשטות רק במידה שהזבולונים בנוספים מסייעים לו בצורה שהוא מוסיף בלימוד בצורה שלא הייתה אפשרית לפני יהיה מותר (עיין שו"ת מבשרת ציון מוצפי ח"ג עמוד של"ז). מה דעתך על זה.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ע"כ לשון שאלתו.

רק עתה נתפנתי להשיבו.

(א). אכן נראה לכאורה כמו דברי כת"ר, וכמו שכת"ר הוכיח ממש"כ בקובץ באר התורה שיש לומר שהחלק הוא יחסי,

(ב). אכן נראה שיש מקום לשותפות, אבל מאידך כיון שזה בתורה ממילא לא שייך כאן שותפות אלא יותר משהו רוחני, שנקרא סגולי.

(ג). ובמה ששאל בכה"ג שרוצה שיסייעו לו כמה אנשים, ממילא נראה לכאורה דשרי,

וכמו שהבאתי ממש"כ רבינו הח"ח זצ"ל באהבת חסד (ח"ב פרק כ' סימן ד) שכתב שכמה שהיששכר תומך יותר כך יש לו שכר יותר יעו"ש, ומשמע דאינו הסכם, וכן נראה ממש"כ בס' שמירת הלשון שער התורה פ"ה שעיקר המעלה של זבולון ויששכר הוא שטורח לצאת לפקמטיא כדי שע"ז יוכל לשבת יששכר באהלה של תורה ולא ממה שזוכה בלימוד שלו יעו"ש. וכן כתב בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סימן פ' סוד"ה וכו') שא"צ להתנות בין היששכר לזבולון ע"ש, וכן כתב בס' דרכי נועם (דרך העץ החיים ריש דרוש א' בד"ה וממוצא), בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן ק) כתב לתמוה ע"ד הדברי מליכאל שהביא תשובת רבי האי גאון שלא שייך להתנות וביאר דברי רש"י בריש זבחים שעזריה התנה משום שחשב שמועיל אבל באמת אינו מועיל יעו"ש, וכתב לתמוה שהרי בפירוש איתא במדרש רבה (קדושים פרק כה אות א) ר"ה ור"י בשם רחב"א עתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לבעלי המצוות אצל בני תורה בגן עדן וכו' שמעון אחי עזריה אמו משמו והלא שמעון היה גדול מעזריה, אלא שע"י שהיה עזריה עוסק בפרקמטיא ונותן בפיו של שמעון לפיכך נקרא הלכה על שמו עכ"ל, ומבואר שנזכר לשבח ולפירש"י ש"מ שטוב עשה יעו"ש, וכן כתב באגרות החפץ חיים (אגרת עה) שהתומך נוטל חלק כחלק מלימודו של הנתמך אע"ג שלא עושים תנאי יעו"ש. ומכ"ז שאינו תנאי אלא שהוא חלק מלימודו של הנתמך, ממילא בזמנינו שצריכים לפרנס בית יש הרבה הוצאות, וההסכם אחד לא עוזר לו, ממילא יכול לקחת כמה הסכמים מכמה תורמים. והכי מתסברא לדינא.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

בברכת התורה, ובברכת פתקא טבא, לנו ולכל עמו בית ישראל, ושנזכה לעוד ספרים מכת"ר שליט"א בכל חלקי ד' השו"ע. לאין ספור.

ממני ידידך הדו"ש ומעתיר בעדך

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה בני ברק

תגובת הרב השואל:

יישר כח שפינית מזמנך בשבילי. ימחל לי כבודו שעם סעיף ב' אני חולק, ופשטות דברי המדרשים והאחרונים שמדובר על שותפות, ורק אחרוני זמנינו מחמת הקושיות שהפריעו להם, יצאו לחדש שמדובר על משהו סגולי ולדחוק במידה מסוימת כאת לשונות הפוסקים כדי ליישב את דעתם. וגם הגר"א וויס בתשובותיו היה ער לכך וציין ש אחרונים חולקים על כך. ולא אלמן ישראל ליישב את הקושיות שמחמתן הם יצאו לחדש את החידוש הזה.

באשר לסעיף ג', לבי אומר לי שחסר פה בישרות שבין אדם לאדם, ובפרט שמאוד יכול להיות שאם נלך לצד היבש שמדובר כאן על שותפות, אולי לא היה מסכים השותף/הזבולון להצטרף אדעתא דהכי.

והמברך יתברך בכפל כפליים.

תשובה:

לכבוד ידידי הגאון רבי נועם שליט"א

במש"כ בסעיף ב' הינו להסביר השיטות שס"ל שהוא דין סגולי, אבל אין הכא נמי לדינא הוא נראה שהוא שותפות.

ובמש"כ לגבי סעיף ג' נכון שאולי חסר בישרות, אבל אדם שעושה הסכם עם אברך לדוגמא, והאדם שמשלם את הכסף הוא מליונר וכיוצא בזה ויש הרבה שעושים כן, ממילא הוא צריך לשאול לו כל מה שהוא צריך, וממילא ברגע שמשלם לו בהסכם רק 2000 שקל לחודש כמו שמשלמים בכלל, לא

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

נקרא שמשלם לו את הכל, וחסר כאן בהסכם, וממילא סו"ס שפיר דמי, ומה שכת"ר חושש שלא היה מסכים, אם היה יודע כמה האברך הנ"ל חי בדחקות בלא זה היה מסכים, והבן.

ותשאל דבר זה גם לגדולי ההוראה, ותאמר לי.

בברכת פתקא טבא

הצב"י יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

לכסות את החתן והכלה בטלית בעת החופה מכתב לשו"ת כנפי יונה אבן

העזר

בס"ד

ליל הושענא רבא תשפ"ב

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני
אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים וש"ס.

שלו' וברכה

קבלתי השו"ת כנפי יונה אבן העזר שנתחבר ע"י הגאון רבי ינון טיוטו
שליט"א מח"ס רבים.

ראיתי בעמ' 31 שכתב בהא שהספרים פורסים טלית החופה, הוא משום
מש"כ בספר המנהיג שדין פריסת סודר היינו שהחתן פורס כנף בגדו על
הכלה כדכתיב ופרשת כנפך על אמתך.

והנה לפני חודשיים הייתי בחופה שבה המסדר חו"ק רב צעיר אמר שבגלל
הקורונה והריחוק החברתי לא פרסו הטלית על החתן והכלה, ותמהתי טובא
מדוע מחמירים בזה והרי באולם ובריקודים ובסעודה היו ללא מסכות, ורק
שמגיעים להלכות נזכרים להחמיר בגלל הקורונה, במה שנהוג לפרוס
הטלית על החתן והכלה בעת החופה.

וברמ"א אבן העזר סימן נה ס"א כתב בהאי לישנא, י"א דחופה אינה יחוד,
אלא כל שהביאה החתן לביתו לשם נשואין (כ"כ הר"ן בשי"א ריש כתובות).
וי"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה (הב"י הביאו).
וי"א דחופת בתולה משיצאה בהינומא, ואלמנה, משנתייחדו (תוספות פ"ק
דיומא). והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים שם יריעה
פרוסה על גבי כלונסות, ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים, ומקדשה שם
ומברכין שם ברכת ארוסין ונשואין, ואח"כ מוליכים אותם לבית ואוכלים
ביחד במקום צנוע, וזהו החופה הנוהגת עכשיו.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ואמנם בארץ החיים כתב לשים את הטלית על ראש החתן, ואמנם במנהיג סימן קי אות קט שהביא הרב הנ"ל נראה שפריסת החתן על הכלה הרי זו תחילת החופה.

וכן כתב בבן איש חי (שנה א, שופטים, הלכה י"ב) וז"ל: אסרו חז"ל לאיש לבא על ארוסתו קודם כניסתה לחופה, וכתב הרמ"א ז"ל בהגהת השולחן דהמנהג הפשוט עכשיו לקרות חופה למקום שפורסין יריעה או טלית על גב קלונסין ומכניסין תחתיה החתן והכלה ברבים ומקדשה ומברכים שם ברכת אירוסין וברכת נשואין, ואח"כ מולכין אותם לביתם ואוכלים ביחד החתן והכלה במקום צנוע וזו היא החופה הנהוגה עכשיו עד כאן דבריו ובעיר הקודש ירושלים תוב"ב המנהג שהחתן לובש טלית מצויצת כהלכתה בברכת אירוסין, ואח"כ קודם ברכות הנשואין משליכין את הטלית גם על ראש הכלה ויהיה פרוס על החתן וכלתו יחד וזהו חופה דידהו, ופה עירנו בגדא"ד יע"א המנהג לפרוס וילון כנגד הכלה בשעת שבע ברכות של הנשואין שמברכין אחר ברכת אירוסין וזה הוילון קורין אותו בערבי כידי"ר (אפיריון כלולות) ופרוס במחיצה כנגד הכלה בינה ובין החתן והמברך ואין נוהגים ללבוש טלית, ואפשר הטעם דלא נהגו בטלית מפני כי פה עירנו עושים חופה ושבע ברכות אחר ערבית בשקיעת החמה, או אחר שקיעתה או עד חשיכה ממש ואין ראוי ללבוש טלית אותו זמן וזה הוילון הוא סימן החופה אצלינו דכל דברים שעושין בשעת החופה אינם אלא לסימן שהם עושין דבר שנראה ממנו שמיחדה להכניסה לביתו ומפרישה להיות לו לאשה גמורה, ואצלינו פריסת הוילון שקורין בערבי כידי"ר הוא הסימן לדבר זה, וקודם כמה שנים בטלנו זה הוילון ועשינו במקומו ארבעה עמודים שפרוס עליהם בגד כאוהל הפרוס על ארבעה קונדסין ומעמידין החתן והכלה ביחד תחתיו ואח"כ נתקלקל זה המנהג וחזרנו להזהירם לעשות וילון כמנהג הקודם עכ"ד.

וע"ע בילקוט יוסף חופה וקידושין עמוד קפט-קצא. שכתב עמש"כ שיש לפרוס הטלית וז"ל: ומ"ש בסיבת פריסת הטלית, עי' בעיטור (שער ב ברכת חתנים ח"ב) שכתב: "שחופפין אותן בטלית או סודר וכיו"ב". וכ"כ הארחות חיים (ח"ב הל' קדושין עמ' סד), המנהיג (דף צא,ב), אבודרהם (ברכת אירוסין), כל בו (סי' עה ד"ה וכתב הר"ם). וראה מ"ש הרוקח (סי' שנג): מצאתי כתוב בקונטרסין מאין סמכו רבותינו להלביש לחתן טלית ביום חופתו, לפי שנא' גדילים תעשה לך וסמך ליה כי יקח איש אשה וכו',

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ומה שמשימין על החתן ועל הכלה הטלית שעליו, מפני שנאמר ופרסת כנפיך על אמתך. ע"כ. וע"ע בתשב"ץ קטן (סי' תנב, וסי' תסא), ומהרי"ל (הל' נישואין), ומהר"ם מינץ (סי' קט) ועוד. ומנהג זה הביא והו כל גדולי אחרוני הספרדים, יעוי' בגינת ורדים (או"ח כלל א סי' כה), ובספר חופת חתנים (סי' ו אות ו), ובכנה"ג (אה"ע סי' סא הגב"י א), ומהר"ח פלאג"י בספרו גנזי חיים (מע' ח אות יז) ובנו בשו"ת יפה ללב (ח"ד סי' נה אות ב), והבא"ח (ש"א שופטים הלכה יב) ועוד. (עי' בזה באורך ביביע אומר ח"ה אה"ע סי' ז, ובס' משפט הכתובה ח"ו עמ' ס והלאה). עכ"ד, ויש עוד להאריך בכ"ז.

בברכת פתקא טבא

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

הוספות לגליונות קודמים

בדין קר"ש בזמנה או שינה בסוכה

תגובה על באר התורה קלו מהרב יוסף סעדו

הרה"ג יוסף סעדו

אגב, זה מה שהשבתי להרה"ג בנימין שלזינגר על שאלתו לענין ק"ש וסוכה ביו"ט.

יש הרבה ענינים לדון בשאלה זו.

א. אם מדובר בשעון מעורר ע"י מכשיר פלאפון, ממילא יש לחלק בין אם הוא פלאפון יקר וכו', דחשיב מוקצה מחמת חסרון כיס ואז אסור לטלטלו. משא"כ אם הוא פלאפון כשר ופשוט, שאינו מקפיד עליו כ"כ, שדינו כשאר כלי שמלאכתו לאיסור, שיש לדון בזה אם מותר לטלטלו לסוכה דחשיב זה לצורך גופו וכמו שמצינו שהתירו הפוס' לטלטלו היכא שרוצה להמשיך לישון במקומו והוא מצלצל ורוצה להוציאו החוצה דחשיב צורך מקומו. עיין פסק"ת סי' שח.

ב. לכאורה יש לדון בענין טלטול מוקצה במקום שיש הפסד מצות עשה. והכא הוי שתי מצות עשה, שינה בסוכה וק"ש של שחרית. וראיתי שכבר האריכו בזה הפוס'. עיין במג"א (סי' תצח ס"ק ל) שכתב דשרי לטלטל עפר לצורך כיסוי הדם. והקשו האחרונים ממ"ש המג"א (סי' תרנה) לגבי טלטול ערבה שנתלשה ביו"ט כדי לקיים בה מצות ד' מינים. ועיין שער המלך (פ"ב מה' יו"ט הי"ח) שחילק בין היכא שמבטל מצוה בקום ועשה לשוא"ת. וע"ע מג"א (סי' תמו ס"ק ב) ובמג"א (סי' תקפו ס"ק כג). וכן הוא לגבי השבת אבידה בדבר מוקצה. ע' ביאור הלכה סי' רסו סי"ג ד"ה אסור. וראה עוד בשו"ת הרשב"א ח"ו (סי' קנט). והביא כ"ז בשו"ת נשמת שבת (כללים בה' מוקצה סי' יט). ע"ש. אמנם י"ל דשאני הכא שאף אם נאמר דשרי לטלטל מוקצה במקום מצות עשה, הנ"מ במקום שיקיים העשה בודאי, משא"כ הכא דהוי ספק שמא לא ישמע השעון מעורר, דיש לצדד שאף אם נאמר דשרי לטלטל מוקצה הכא אסור.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ג. עוד יש לדון מטעם דהכא אם הוא נמצא בסוכה בשעה שהוא יוצא מן הסוכה הוא מבטל מצות הסוכה בקום ועשה, משא"כ בענין ק"ש הוא מבטל בשוא"ת. ועוד יש לדון בזה דמה שנמנע מק"ש הוא מחמת ששינה אנסתו, והרי הוא מבטל המצוה מחמת אונס.

ד. עוד יש לדון דהכא מקיים מצות עשה דסוכה בודאי, ובענין ביטול הק"ש הוא רק ספק, שמא מן השמים ירחמו עליו ויעירו אותו בזמן לק"ש (ויש לזה סגולה שאומר "עורה כבודי עורה הנבל" וגו' ויחשוב השעה שרוצה לקום). ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי.

ה. עוד יש לדון באדם הנ"ל לאידך גיסא, שמאחר שיודע בעצמו שאין לו שעון מעורר בסוכה, אפשר שמצטער לישן בסוכה וטרוד הוא מאחר שחושש שלא יקום בזמן לקרוא ק"ש. ויש לדון בכה"ג אי חשיב כמצטער הפטור מן הסוכה. אמנם כבר נודע שעיקר דין מצטער הוא מחמת צער הנגרם מן הסוכה וכמ"ש רש"י (סוכה כו.). מצטער, "שהסוכה מצערתו". והכא אין הצער נגרם מן הסוכה אלא מהמקום שישן בו מחוץ למקום השעון מעורר, ואף אם היה ישן בחצר באותו מקום היה טרוד באותה מידה. ויש לפלפל בזה.

ומאחר ואין עיתותי בידי לפלפל ולסלסל בכל הני נידונים, אמרתי אכתוב לכת"ר מה שיש לדון בזה אולי יהיה בזה תועלת. ואידך זיל גמור.

בברכה

יוסף סעדו

מה שכתבתי דהכא הוי שתי מצות עשה יש למחוק, שאינו מדוייק, שהרי אם ילך למקום השעון איכא חדא, ואם ישאר בסוכה איכא חדא ממ"נ. **

תגובה:

ב"ה ישכ"ג על הדברים

גם אני חשבתי שיש לדון שיש היתר לטלטל השעון מעורר, ואמרתי שיש לדון שמייירי בשעון מעורר חזק שמדובר לחשמל

בברכת התורה

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ובברכת מועדים לשמחה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

תגובה:

אחדשה"ט, ויישכ"ג על כל הדברים !!!

הנה, עוד הוסיף בזה הג"ר יוסף סעדו שליט"א:

בס"ד

הנה מה שכתב דכל כה"ג חשיב כמצטער, בס"ד הרגשנו בזה במ"ש לכם. ואף שכתבתי לצדד דלא חשיב מצטער, ממ"ש רש"י (סוכה כו.) שהסוכה מצערתו, וכתבתי דהכא אינו מחמת השינה בסוכה אלא מחמת שמצוי הוא חוץ לביתו וכו'. ע"ש. ואחר ההתבוננות נראה שאין זה מדוייק, ומ"ש רש"י שהסוכה מצערתו, ע"כ הוא לאפוקי היכא שאף אם יצא מהסוכה לא יסור צערו כגון מי שטרוד מאיזה דבר או צער וכיו"ב, דממילא אין הצער הנ"ל פוטר מן הסוכה, אמנם שאר מיני צער שאם יצא מן הסוכה יסור צערו, כגון חום גדול וכיו"ב, שפיר חשיב מצטער. ולכן בנ"ד שאחר שילך לביתו למקום השעון, שוב יסור צערו מלבו וישן בנחת, שפיר חשיב מצטער וכמ"ש החכם הנז' שליט"א. ומה שהוסיף עוד שצריך לישון שראשו בין ברכיו, לכאורה נכון הוא, שהרי בזה, זה וזה מתקיים בידו.

יישר כח גדול.

ושמח אני שיש תועלת לכת"ר בדבריי.

בברכת מועדים לשמחה

יוסף סעדו

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

הוספת הגר"ש ללוש שליט"א לתשובתו האם מותר לעשות משמר ולא

ישן למחרת בסוכה

בעיקר מש"כ בעני' להתיר משום שאין לך בו אלא שעתו באשר הוא שם, יש להוסיף מ"ש מרן הב"י או"ח (סי' רמד) בזה"ל:

ונראה (לכאורה) (דאין דברי הר"מ אלא במי שכבר קנה המכס, וצריך לעשות תקנה שלא יפסיד ממונו, אי נמי במי שחייב לו השר מעות וקונה המכס כדי להציל החוב מידו, אבל לקנות מכס להדיא לא שרינן ליה משום הרווחה" ומהו אפשר) וכן הלכה (דבשעת קנייה שרי, דהא לא עביד איסורא, !ולכי מטי שבת, כיון דכבר קנוי הוא, שרי להשכיר לו גוי בקיבולת לקבל לו המכס, משום פסידא, "עכ"ל. ודון מינה ואוקי באתרין .

עוד בעניין הנ"ל

והגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א השיב לי שמותר.

ושוב שאלתיו מדוע הרי מכניס את עצמו לאונס

והשיב לי

מותר לאדם לעשות דברים כדרכו.

ועיין מג"א תרסד, שבת יט, או"ח רמח, כתובות ג:

תשובת הגאון רבי מרדכי יעקב מאיר

אם יהיה פטור מלישן בסוכה מדין מצטער מותר לעשות משמר אבל אם יהיה חייב לישן בסוכה ויעבור על ההלכה, אסור לעשות משמר. פיתקא טובה

תשובת הגאון רבי פינחס אברהם מייערס שליט"א

לדעתי רחמנא לבא בעי. אם יכול ללמוד עדיף, ואם אין לו כח ילך לישן, ואם אינו יכול לישן בסוכה מחמת כח סיבה שהיא, שמצטער מחמת הרעש, פנה לבית וישן ללא שאלה.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

גוט מועד

הוספה לבאר התורה קלו

והנה זיכני השי"ת להוציא את קובץ באר התורה קלו בליל הושענא רבא, וקלו הוא גימטריא של קול, לרמז בס"ד שקוב"ה ישמע לקול תפלינו, ויקבל תפלינו ברצון, ונקבל פתקא טבא

מכתב לבאר התורה קלו מאת הג"ר חיים יוניאן שליט"א

לכבוד ידידי הרה"ג רבי יוסף אביטבול שליט"א.

אכתוב כמה הערות קצרות.

א. בעניין מה שכתבתי לכת"ר במכתב הקודם לעניין אם עלה עמוד השחר והוא יודע שהגשם הולך וחוזר, דנראה דבאופן כזה יש להקל טפי, הנה כעת לאחר העיון נראה כן להלכה רק לנידון זה, אולם למעשה באופן כללי אין זה בגדר מצטער, שהרי כתב בבכורי יעב (סימן תרמ אות יג), דלא מקרי מצטער אלא כאשר עצם ישיבתו בסוכה צער הוא לו, דהיינו שמצטער בעת ישיבתו בה, ולא מקרי מצטער בזה שצריך לילך לסוכת חבירו ולהטלטל למקום רחוק, ואמנם נראה שזה מח' הגרנ"ק והגריש"א וכפי שהביא כת"ר בדבריו, אולם מה שהביא בשם הר' שמעון ללוש שאם עצם זה שהוא יודע שיצטרך אח"כ לצאת מן הסוכה מחמת הגשמים, ויש לו צער מעצם מחשבה זו, חשיב מצטער שפטור מן הסוכה, והנה זה מסתדר היטב עם סברת הבכורי יעקב, כיון שס"ס יש לו צער ממש בעת ישיבתו בסוכה, וכנראה שזו סברת הילקו"י שהביא הרב הכותב הנ"ל, דבהכי שפיר אנו יוצאים ידי דברי הבכורי יעקב.

ב. בעניין מ"ש כת"ר בעניין אם המוכר אינו שם מנורות כדבעי במקום שמוכר את האתרוגים, הנה כן הוא להלכה, וכמבואר בחו"מ סימן רכח סעיף יד, ויש כמה חילוקי דינים בזה, וכמו שכתבתי בגיליון אש חיים הלכות גזילה, (אשר נדפס בשנה שעברה) אשר אשלח לכת"ר בע"ה.

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ג. בעניין מ"ש לגבי אם יעשה משמר בליל הושע"ר יצטרך לישון חוץ לסוכה, הנה כ"כ הילקו"י החדש בהל' לילי הושע"ר, ע"ש.

ד. בעניין מ"ש לגבי אם מותר לשקר לקונה ולומר לו שאנשים קונים את החפץ בכ"כ בעוד שאין הדבר נכון, ועושים כן כדי שיקנה, הנה דבר זה נדון בכמה צורות שונות בכמה מדברי הפו' בחו"מ, וכאשר יעוי"י בשו"ת שואל ונשאל ח"א חחו"מ סימן א, וע"ע במה שהארכתי בזה בגיליון אש חיים להלכות אונאה ומקח וממכר (עדיין לא נדפס, ואינו להדפסה כעת), אשר אני שולחו לכת"ר כעת, קחנו משם.

בברכת מועדים לשמחה, באה"ר.

חיים יוניאן.

מקח וממכר - הלכות אונאה ומקח טעות

אף על פי שבכל שגגת לאו צריך כפרה, מ"מ איסור לאו דלא תונו איש את עמיתו, אינו אלא במתכוין להונות [שו"ת מהרי"ט חו"מ סימן יט]

אדם שמכר לחבירו במדה או במשקל או במנין וטעה אפילו בכל שהוא, וכגון שנמצא המנין יתר או חסר, או שנמצא ששילם לו יותר או פחות, המקח קיים ומחזירים את הטעות, דהיינו שהקונה מחזיר לו הדמים אם שילם פחות או שהמוכר מחזיר לו הדמים אם שילם יותר [ש"ע חו"מ סימן רלב ס"א] אבל אם א"א להשלים, או שהיה החפץ אחד, ונמצא בו מום המחסרו, המקח בטל לגמרי [כ"כ הש"ע (חו"מ סימן רלב ס"ד), אין מחשבין פחת המום אפילו מכר לו כלי שוה עשרה דינרים ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו איסור מחזיר את הכלי ואינו יכול לומר לו הילך איסור פחת המום שהלוקח אומר בחפץ שלם אני רוצה, ע"כ. וכ"כ הכס"מ ריש פרק טו מהי' מכירה. וכ"כ הסמ"ע שם סק"ב. וכגון מכר לו קרקע ואמר לו שהיא ארוכה כ' אמה ונמצאת חסירה חצי אמה ואין לו להשלים מן הקרקע שבצדה, בזה המקח בטל לגמרי. וכ"כ בזבחי צדק (חו"מ סימן א ד"ה ובתחילה) ועיי' פרישה חו"מ ר"ס רלב]

אדם שקנה חפץ או מאכל בחנות והמוכר החזיר לו עודף יותר ממה שהיה צריך להחזיר לו, חייב הקונה להעמידו על טעותו ולהחזיר לו הכסף המותר [הנה בגמ' (ב"מ סג:) ואמר רב נחמן האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה]

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ואשכח ביה טופיינא אי בכדי שהדעת טועה מיחייב לאהדוריה ליה, ואי לאו מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה, ע"כ. וכ"פ הש"ע (ח"מ סימן רלב ס"ב) דה"ה לעניין מכר. וז"ל, המקבל מעות מחבירו בין שהם במכר בין בהלוואה בין בפרעון ומצא יתרון במעות אפילו אם לא תבעו חייב להחזיר אם הוא בכדי שהדעת טועה, דהיינו שאם יש לחלק המעות העודפות להוציאם עשרה עשרה או חמשה חמשה ואין אחת או שתיים עודפות שאינן באות לכלל חמש יש לומר שטעה בחשבוננו, אם הם עשירות טעה בין חמישים לארבעים או בין ארבעים לשלשים, ואם הם חמישיות יש שרגילים למנות ה' וכו' (והיינו שאם מונה חמשה חמשה, ומצא חמשה יתרים מוכח שהיה טעות בחשבון, וזהו בכדי שהדעת טועה, וצריך להחזיר) אבל אם עודפות על החמישיות אחת או שתיים או שלשה או ארבעה שאינן מגיעות לחמש כולם מתנה, ע"כ. והיינו דכיון שסופר בחמישיות ויש כמה יתרות והיתרות פחות מחמשה א"כ לא יתכן שטעה בזה. והנה לכאן צ"ב בזה, דאמאי שרי היכא דלא הוי בכדי שהדעת טועה, והא הוי ספק גזל (ואע"ג דהוי חשש רחוק, וכמו שביארנו, מ"מ כיון שלא פירש לו בהדיא שנותן לו במתנה שמא עדיין טעה) דשמא הוסיף לו בטעות. ונראה, דהכא דלא בא לידו בתורת גזילה, דלא גזלו בידיים, אלא בתורת טעות בא לידו, א"כ לא קאי עליה קרא דוהשיב את הגזילה אשר גזל, וא"כ גם היכא דהוי בכדי שהדעת טועה נראה דחייב השבתו הוי רק מדרבנן ולא מדאורי, (וכ"נ מדברי הפוסקים (עיין סמ"ע סימן רלב סק"ג) שכתבו, דחזרת הטעות דומה לחזרת הגזילה, ומוכח דאינו ממש כגזילה) וא"כ הכא אף אי נימא דיש מקום להסתפק דשמא עדיין טעה בספירתו, מ"מ הוי רק ספק דרבנן, ולקולא, ולכן מספיקא לא מחייבין ליה לאהדוריה, ולהוציאו מידו. משא"כ עכ"פ נראה כאן מדברי הש"ע דחייב ההשבה היינו דוקא היכא שסופר את הכסף לפי כמות של חמשה חמשה או עשרה עשרה וכדו', משא"כ בחנות שהמניין הוא לפי צורך חזרת העודף ללקוח ואינו מניין שוה וא"כ היה מקום לומר דנתכוין לתת לו במתנה או שגזלו ורוצה להבליע לו בחשבוננו. אולם הנה מבואר בתוס' (ב"מ סד.) דהם היו מונים בחמשה כדרך שאנו מונים אחד אחד, ולדידן הוי בכל עניין בכדי שהדעת טועה, עכ"ל. וכ"פ הרמ"א (ח"מ סימן רלב ס"ב) דבמקום שרגילים למנות אחת אחת או שנים שנים וכיו"ב מקרי שהדעת טועה לפי המנהג שרגילים למנות. וא"כ ה"נ י"ל גבי מוכר בחנות דכיון שזו הרגילות למנות באופן זה א"כ הוי בכדי שהדעת טועה, ולא אמרינן שנתכוין להוסיף לו וכדו', ומלבד זה י"ל דהכא לא שייך לומר כן כיון דבד"כ הקופאי הוא שכיר

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

ואינו הבעה"ב וא"כ לא מסתבר לומר שנתכוין לתת לו ואח"כ לשלם לבעה"ב, דבסתמא הבעה"ב יקפיד עליו בזה, ובפרט דהכא שאני דכיון שיש לו הרבה עיסקאות א' אחרי השני, א"כ יכול לטעות בקלות טפי ואינו ככל מקח וממכר]. ואפילו אם בעל החנות מחלל שבת בפרהסיא, צריך להחזיר לו את הטעות אם יש קידוש השם בדבר [שו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן תתטז]

ואם המוכר חוזר אל הקונה אחר המקח ואומר לו השטר שנתת לי מזוייף הוא או להיפך שהקונה חוזר ואומר למוכר העודף שהחזרת לי אתמול מזוייף היה וזה שכנגדו טוענו איני יודע אם זה השטר שנתתי לך, חייב להחליף לו השטר ואין לו עליו אלא חרם אם טרף ממנו שלא כדין [כ"כ מהר"י קצין ז"ל בשו"ת רועי ישראל (ירושלם תרס"ד) ח"א סימן כ. ושם בנידון השאלה גבי ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ופרעו ולאחר ב' ימים חזר שמעון ואמר מנה שפרעת לי מזוייף הוא, ופסק דהוי כאומר לו מנה לי בידך שהלויתך והלה אומר לו איני יודע אם פרעתך דהוי כרי בחיוב וספק בפרעון, כיון דיש ספק מעיקרא האם הפירעון היה כתיקנו או לא ונמצא שלא פרע מאומה, וא"כ נוטל התובע בלא שבועה ורק הנתבע יחרים על מי שנטל ממנו ממונו שלא כדין כמ"ש מרן בש"ע (חו"מ סימן עה ס"ט)] ואם שניהם אינם יודעים אם זה השטר שנתן לו או לא פטור מלשלם לו [וכמ"ש מהרשד"ם סימן מ דבמלוה ע"פ אינו צריך לשלם היכא דאומר לו איני יודע אם פרעתני והלה אומר איני יודע אם פרעתך, וה"נ הוי כמלוה ע"פ]

אדם שמכר סחורה לחבירו ואמר לו שהוא בעצמו שילם סכום זה ונמצא ששיקר, אפילו אם באמת היתה הסחורה שוה את הסכום הזה, אם עדיין לא שילם למוכר את המעות, יכול לחזור בו, ואם כבר שילם את המעות, הדבר תלוי, אם הקונה גילה דעתו (או שהיה באופן שיש אומדנא דמוכח) שקונה רק בגלל שאמר לו המוכר שהוא בעצמו שילם כך ומזה הבין הקונה שמדובר במחיר זול שאפשר יותר להרויח, בזה יכול לבטל את המקח אף אם כבר שילם, אולם אם לא היה שום גילוי דעת של הקונה בעניין זה אינו יכול לחזור בו אפילו אם נמצא אח"כ שהסחורה היתה שוה פחות (באופן שלא היה אונאה של שתות ומעלה), ומכל מקום בידי שמים יש לחוש, ולכן יש להזהר בזה [הנה ראיתי בשו"ת תשובות והנהגות ח"א (מהדו' תשמו. סימן תתטו) שכתב, דנראה שאם האמת שהסחורה שוה סכום שנמכר, רק המוכר רימה ואומר שזול מאד מפני שויתר על רווחיו, תלוי אם המוכר מדעת עצמו מזכיר

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

שאינן לו רווחים, הלא אפשר שהקונה לא קנה בשביל זה, והמוכר רק פיתם לו המקח, ולכן מספק אינו יכול לבטל המקח כיון שהמחיר ששילם כהוגן ולא רימו אותו בכך, אמנם אם הקונה גילה דעתו שקונה רק מפני שהוא פחות בהרבה ממחיר השוק שהרי המוכר טוען שמוותר על רווחיו, ונתברר שאינו כן ומחירו במחיר השוק או קרוב לכך, נראה שכאן לא תלוי בשתות כבכל אונאה, שרק אם עמד לקנות אף שרימו אותו, בפחות משתות לא מבטל מקח, אבל אם טוען סוחר שלא עמד לקנות כלל רק מאחר ששמע שזהו בזול מאד שהמוכר אינו מרויח הסכים לקנות מפני שזהו מציאה, וכשמתברר שאינה מציאה כלל שהמוכר מרויח לא יקפוץ עליו זביני, עכת"ד. ובאמת שהט"ז (חו"מ סימן שלב ס"ד) כתב וז"ל, מעשים בכל יום שאדם מוכר לחבירו חפץ ואומר כך נתנו לי סך זה ולא רציתי למכור בזה הסך ואח"כ נתברר שלא היה שום קונה בסך קצבה שזכר וכי בשביל זה יבטל המקח וכו', ע"כ. ובפת"ש (חו"מ סימן רז סק"ט) הביא דברי החוות יאיר בתשובה אודות לוי שרצה לקנות בית משמעון ושאל לו כמה רוצה השיב ת"ק ר"ט ולוי אמר שיתן לו ש', השיב שמעון כבר רצה נפתלי ליתן לי שנ' ר"ט וכו' ומפני כך נתן לו לוי תי' ר"ט וקנה הבית ויהי העם כמתלוננים שקנה הבית ביוקר מאד, שאל לוי לנפתלי אם אמת הוא שרצה ליתן שנ' ר"ט והשיב להד"מ. ותבע לוי לשמעון בדין והשיב בעניין נפתלי להשיב מקחי אמרתי שקר וזה דרך התגרים וכו'. והשיב, דשמעון פטור מדיני אדם אע"פ שהיתל בו, ולוי לא שאל פיו לפני קנייתו וסמך על הימנותיה כי סבר מילתא דעבידא לאגלויי לא משקר אינש וכו', וכל זה דוקא אם כבר פרע לוי לשמעון, משא"כ אם עדיין המעות בידו נ"ל דמצי למימר על דבריך שאמרת שכבר רצה נפתלי ליתן שנ' ר"ט סמכתי, ע"ש. שו"ר שכ"כ בשו"ת מקור חיים (וילנא תרנ"ח. סימן כד ד"ה ואף) שכתב וז"ל, ואף להט"ז שם (הנ"ל) שכתב, ומעשים בכל יום שאדם מוכר חפץ לחבירו ואומר כך נתנו לי סך זה ולא רציתי למכור בזה הסך וכו', אלא ע"כ כדפרישית דבעינן גילוי מלתא שסמך עצמו על שכירות אחרים וכו', עכ"ל, אלמא היכא שסמך עצמו על דברי המוכר והמוכר הטעה אותו מחוייב להחזיר לו ואין לקחת ממון באונאה וגזילה, ואף בדברי הט"ז נ"ל אם המעות ביד הלוקח, יוכל לחזור מן המקח כי יוכל לומר אנכי החזקתי אותך לאיש אמונים וסמכתי על דבריך וכעין שאיתא בתשובת חוות יאיר (הנ"ל) וכו', ע"ש. וע"ע בספר לקט יוסף (בורלא, ירושלים תר"ס מע' הא' אות יב), שו"ר גם להרב שואל ונשאל ח"א

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

חחו"מ סימן א שה"ד החו"י להלכה, ע"ש. וע"ע להרב משכנות הרועים מע' מ אות קה מ"ש בזה]

אדם שיש לו כמה מוצרים שאין להם מחיר קבוע בשוק כגון כתבי יד של רבנים וכדו' ושמע שיש במכירה פומבית עוד מוצרים כאלו מאותו רב וכעת רוצה להעלות בדמים ע"י התמודדות במכירה פומבית, כי יודע שאם יראו הקונים שלו שהיתה תוצאה טובה במכירה והמוצר נמכר במחיר גבוה, הרי שמיד יקנו ממנו את המוצרים שבידו במחיר גבוה כי יאמרו, אם קנו במכירה פומבית במחיר כזה גבוה סימן שיש לזה קונים במחירים גבוהים ונוכל גם אנו להרויח, ונראה שאסור למוכר לעשות כן משום אונאה, אולם אם הם אינם סוחרים אלא אנשים שמחבבים את הדבר וקונים את זה רק כדי שיהיה להם סגולה בבית, ואינן חפצים למכור את המוצרים הלאה לאנשים אחרים, באופן זה קשה לומר שיש בזה אונאה, (אא"כ באופן כללי גם מתי שקונים לצורך עצמן מקפידים שלא לקנות ביוקר כיון שלוקחים בחשבון שיתכן ויום אחד ירצו למכור את המוצרים), ומ"מ נראה שגם באופן זה אין זה מדרכי היושר ואין לעשות כן לכתחילה [כיון שלא היה באמת מתמודד שהחשיב את זה, אלא המוכר עצמו העלה במחיר כדי שיראו שקופצים עליו זביני. ושאני מנידון דהשואל ונשאל (הנז' לעיל בהע') שדן בתשובתו, גבי מי שהכריז על איזה מס ממסי הקהל ובשעת ההכרזה הזכיר כי בשנה שעברה נמכר בכו"כ והיה זה מוסיף וזה מוסיף ולבסוף קנאו הקונה ואח"כ בירר שבשנה שעברה לא נמכר בסך הנזכר וזוהי רוצה לחזור בו, והעלה הרב שואל ונשאל, דאינו יכול לחזור בו דמסתמא לא סמך על המכירה של שנה שעברה דאין כל השנים שוות, ועוד, עפ"ד החו"י הנ"ל וכו', ע"ש. אולם לפ"מ שנתבאר, לא דמי, דהכא הרי הם סוחרים וקונים כדי להרויח, ואין לזה מחיר ידוע בשוק, וכיון שאינם יודעים, ה"ה מסתמכים רק על התוצאה שנתקבלה באותה מכירה פומבית, ותוצאה זו אינה נכונה, ונמצא שיכולים להפסיד, ועוד, דשאני גבי נידון דהחו"י דשם בשעת קודם שקנה לוי היה יכול לברר אצל נפתלי אם אכן רצה לשלם זה הסך, משא"כ כאן שלא ניתן לברר רמאות זו, לכן נראה גבי נידון דידן דודאי יש בזה אונאה], וכל שכן כאשר המוצר הנמכר הוא שלו בעצמו ויודע שאם יעלה במחירו, אזי הקונה יתפתה להעלות אף הוא המחיר כי יאמר אם יש מי שמתמודד על המחיר סימן שהחפץ שוה דאסור לעשות כן משום גניבת דעת אולם קשה לומר שאם עשה כן דיש בזה אונאה, אא"כ עדיין לא שילם הקונה דא"א להוציא

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

מידו [וכמ"ש החו"י, ע"ש. וכ"פ מהר"ר חנינא בוגיד סעודן ז"ל בשו"ת מגיד תשובה ח"ו חחו"מ סימן ד. גבי נידון דידן, ע"ש]

אדם שמכר לחבירו בשר ביום השלישי בלי מליחה, ולא הודיע לקונה שהבשר כבר יום שלישי ללא מליחה ובגלל זה המתינו כמה שעות ונאסר הבשר בבישול (וכמבו' בש"ע דבכה"ג מותר רק בצליה), יכול הלוקח להחזירו ליטול הממון, ומ"מ אפילו אם מכר לו את הבשר אחר ג' ימים וטוען המוכר שמכר על מנת להודיע ואח"כ נאנס או שכח וכדו' אם הדמים עדיין ביד הלוקח יכול לחזור בו אבל אם אינן ביד הלוקח אינו חוזר [כסף הקדשים חו"מ סימן רלב סעיף יא ד"ה אחד. ולפי זה היכא שמכר לו דבר מאכל שכתוב עליו תאריך תפוגה, ונתקלקל קודם זמן התפוגה, ושמרו במקום הראוי כגון אם צריך קירור, שמו בקירור ואפ"ה נתקלקל קודם זמנו, צריך להחזיר לו הדמים, שכיון שכתוב תאריך הוי כאילו המוכר אמר לו במפורש שיכול להשתמש עד זמן זה, ולכן המקח בטל, וכמ"ש הש"ע (חו"מ סימן רלב סעיף טז), ראובן שמכר לשמעון גבינות ולאחר שלשה ימים פתחם ומצאם מרוקבות, ישאלו לעושי גבינות בכמה זמן ראוי לבא ריקבון ועיפוש כזה, אם יאמרו שנעשה הריקבון בבית המוכר נמצא שהיה מקח טעות, ע"כ.]

אדם שקנה אתרוג בקופסה סגורה בחזקת שהוא מהודר, ומצא בו פסול או שאינו מוגדר כמהודר, באופן זה צריך להתבונן אם נראה לפי הפסול, ולפי איך שהקונה טילטל את החפץ אם נעשה הפסול בבית המוכר או בבית הלוקח, וכגון אם נפל מיד הקונה בדרכו לביתו וכדו' אפ' דנעשה ביד הקונה ובכה"ג הוא הוי המע"ה וכדו', גם יש לברר מהו המנהג כיום כיון דהיכא דהמנהג אחרת אמרי' מנהג מבטל הלכה (ועיין בשו"ת"ם שדברו בזה אימתי אמרינן מנהג מבטל הלכה) [הנה בש"ע (חו"מ סימן רלב סעיף יא) המוכר בהמה לחבירו לטבחה ושחטה ונמצאת טריפה, אם נודע בודאי שהיתה טריפה כשלקחה כגון שניקבו בית הכוסות והוגלד פי המכה שאז ידוע שיש לו ג' ימים שניקב, אם קנה תוך ג' ימים הוי מק"ט, ע"כ. וכתב שם הפת"ש (סק"ו) וז"ל, וכדומה דעכשיו לא נהגו כן וא"ב מנהג מבטל הלכה וכו' ויש לחקור אחר המנהג, וה"ה בשאר דברים שדרך למוכרן סתומים וחתומים כמות שהן כגון תיבות עם אתרוגים וכיו"ב יש לב"ד בכל מקום לחקור אחר המנהג, עכ"ד.]

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

יש לעיין לפי דברי הרמ"א (חו"מ סימן רלב סעיף יח) שכתב, שאם קנה הסרסור דבר שהוא בחזקת בדיל ומכרו ואח"כ נודע שהיה בו כסף או זהב, זכה הלוקח כיון שלא זכה בו הסרסור מעולם הואיל ולא ידע בו. וכתב הש"ך שם דה"ה אם קנאו הסרסור, וכתבו הפת"ש והגרעק"א שם בשם הלבוש דה"ה אם הוא עצמו כולו היה מכסף.

ולפי"ז יש לעיין. א. מה הדין באדם שקנה דירה מיורשים של זקן שנפטר, ומצא בבוידם סכום כסף גדול, האם גם בירושה אמרינן הכי. ונראה דבירושה לא אמרינן הכי, שהרי הש"ע (סימן רס) (דן גבי מצא בכותל ישן אם הטמינו שם אבותיו או לא וכו' ומוכח דזכה בזה היורש אם יש לתלות שהיו של אבותיו, ואולי גבי מציאה, שהקונה לא קנה ממש מהמוכר, אלא רק מצא שם שאני, ויל"ע היטב בכ"ז. ואפ' דשאני ירושה דממילא אתיא ולא צריך זכיה חדשה וכיון שכן מיד כשנפטר אביו זכה בו היורש ממילא אפילו כשלא ידע ביה דליקני כיון שאין צריך קנין בזה, ודו"ק.

ומ"מ לפי דברי הנתיבות (סימן רלב אות ח) שכתב בדעת המרדכי שהוא מקור דברי הרמ"א הנ"ל דזה דוקא בדבר שהוא דומיא דמצא בכותל הנ"ל דהוי אבודה ממנו ומכל אדם, ולכן היכא שמצא בתוכו כסף כיון שהוא דבר שאין דרכו להיוודע, זכה, משא"כ היכא שמכר לו מטלית ומצא בתוכה כסף כיון שהוא דבר שדרכו להיוודע ולא הוי אבודה ממנו ומכל אדם, לכן בזה זכה הראשון, וא"כ לפ"ד ה"נ היכא שמצאו בבוידם בכ"מ זכו בו היורשים כיון דלא חשיב אבודה ממנו ומכל אדם, דל"ד למצא בכותל דהתם אין דרכן של בנ"א לחפור ולחפש בכתלים.

ומ"מ נראה, דאם הדירה היתה מוצעת למכירה, ובאו אנשים לראות את הדירה, ואחר שקנה את הדירה מצא כסף גלוי באחת מפנינות הדירה, הרי אלו שלו, כיון דיתכן שהכסף נפל מאותם אנשים שבאו לראות את הדירה, או אם באו לפני כן בעלי מקצוע לשפץ או לנקות את הדירה, יכול לתלות בהם והרי אלו שלו, וכמבואר במתני' ובגמ' בב"מ כה: וכו'. ע"ש. וכן אמר לי גם הגר"ע פריד שליט"א.

ב. יש לעיין (במעשה שבא לידי) מה הדין בזמנינו גבי אדם שמכר לחבירו טבעת בחזקת שהיא של מתכת ונמצאה של כסף, וכן גבי סרסור כה"ג. ונראה, דהרמ"א (חו"מ סימן רלב סעיף יח, דמיירי באותו ציור הנ"ל, והבאתי לעיל דעת הלבוש וסיעתו בעניין דמיירי באותו נידון דין ממש, ע"ש

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

לעיל) נקט דוקא דוגמא דסרסור כיון שהוא סוחר והיה לו לבדוק, וכיון שלא בדק, איהו דאפסיד אנפשיה, ואפי' הכי ס"ל לנתיבות, דזה דוקא בדבר שא"א לעלות עליו כ"כ דאז הוי אבודה ממנו ומכל אדם, משא"כ בדבר שאפשר לבודקו, ולכן כתב דהיכא שמכר לחבירו דבר בחזקת בדיל ונמצא שהוא של כסף דזכה בו הראשון דכיון שאפשר לבודקו, ע"כ ודאי דלא זכה בזה האחרון, ולכן בנידון דידן פסק הנתיבות דצריך להחזיר לראשון. ולשיטת הלבוש וסיעתיה הנ"ל, אם סוחר מכרו, נראה דבזמנינו כיון שהוא דבר שהסוחר יודע שהוא יכול להמצא ומסתבר שכבר קרו לו כמה פעמים שקנה דברים ומצא שהם כסף א"כ אף לשיטת המרדכי (שביארנו שיטתו במקו"א) (בשותי"ם קצרים כללי עיין שם בדברינו) דס"ל דדוקא בדבר שאינו יכול להמצא אמרינן דודאי לא היתה דעתו דהסרסור לקנותו, א"כ כאן כיון דיכול להמצא, א"כ מסתבר דדעתו היתה לקנותו אם ימצא שם כסף, ולכן נראה דתלוי, אם מכר לו את זה בהימור, בין אם ימצא כסף או לא והשתוו על המחיר, או שהמוכר וגם הקונה אינם יודעים בשעת המכר אם הוא של כסף או לא, ושניהם אומרים אחד לשני נשתווה על מחיר בין אם הוא כסף או לא כיון שאיננו יודעים, אינו חייב להחזיר, אבל אם מכרו לו בהדיא ע"ד שזה אינו כסף ונמצא של כסף, נלע"ד דצריך להחזיר, ומ"מ נראה דזה דווקא בדברי כסף או זהב שיש להם שווי ברור בשוק, אבל בשא"ד שאין להם שווי ברור בשוק, ויש שישלמו כן ויש שישלמו כך, א"כ אינו יכול לחזור עליו כיון שהוא סוחר, מכר לו בהימור כמה שירוויח או כמה שיפסיד, כיון ששניהם יודעים שיכול להרויח הרבה או פחות ועד"כ עשו העיסקה, אולם כ"ז בדבר שאין לו שווי ברור בשוק דאל"ה יותר משתות הוי מק"ט וכמו שנבאר בעזיה"ת. ומ"מ בקונה מאדם פרטי, נראה דלכל הדעות חייב להחזיר כיון שהאדם הפרטי אינו מבין כלל מה עשוי מכסף ומה עשוי מבדיל ולכן סמך על הקונה שיודיענו ולכן יש בזה משום גזל וחייב להחזיר.

ואדם שמכר לחבירו ספר עתיק ונמצא בו חתימה של רב גדול השוה הון רב או שנמצא בתוכו מכתב של רב גדול, או שמכר לו ספר כת"י ומצאו שהוא של רב גדול, בכל אלו תלוי אם המוכר הוא סוחר ומבין בזה דאז היה לו לבדוק, או שהוא אדם פרטי שאינו מבין בזה כלל דסמך על נאמנותו והבנתו של הקונה. בכל זה עיין בש"ע המקוצר ועוד הרבה אחרוני זמנינו שדיברו בזה גם הגר"י זלברשטיים דיבר בזה בכמה מקומות כגון בתחילת ספרו עלינו לשבח, גבי מי שנתן לחבירו ספריה שלימה של ספרים עתיקים ונמצא

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

שם הספר נועם אלימלך דפו"ר ששונה הוון רב ופסק דצריך להשיב לו כיון שאם היה יודע שכך שוה לא היה נותן, וכן דיבר מזה בחשוקי חמד, ועוד דברו בזה אחרוני זמנינו בעניין מי שמצא חתימה על ספר שנקנה בחנות וכתבו שצריך להחזיר לו, ולפי האמור אין זה נכון כלל כיון שבעל החנות הוא סוחר והיה לו לבדוק, ומ"מ צריך לעיין בכל אלו הספרים, גם בחישוקי חמד בכ"מ שמדבר מעניינים אלו, כי יש הרבה סתירות בעניינים אלו, ויש להוסיף בזה הרבה מאוד מדילי ומניסיוני, גם יש להזכיר מה שאמר הגרש"ז אולמן זצ"ל, שבדברים שאין להם מחיר אפ' גם בקונה מאדם פרטי, לשלם לו חצי מהמחיר שהיה כל סוחר משלם, דכיון שהוא דבר שאין לו מחיר א"כ כל סוחר רוצה לשלם כמה שפחות, וא"כ כל סוחר יציע לו מחיר אחר ואין בזה אונאה, ומ"ש מרן בש"ע דיש אונאה לספרים עיין בלקט יוסף בורלא, שהביא דיש חולקים על מרן בזה ע"ש היטב בכ"ז.

אדם שמכר לחבירו כלי כסף לפי משקל, דהיינו שמכר לו לפי סך מסויים על כל גרם, ונמצא שהיה בכסף הזה "הכבדה", דהיינו שהיה נתון בתוך חלל הכלי דבר המכבירו, כגון גבס או ברגים וכדו', יכול הלוקח לחזור בו, וכמדומה שהיום דין זה שייך רק בין הסוחרים כיון שמקפידים לשלם על מחיר הכסף רק לפי משקל, אבל אדם פרטי שקונה מהחנות ומשלם לפי פריט המוצא חן בעיניו את הסכום ששוה לו, אפשר שבכלים מסויימים שידוע שיש בהם הכבדה כיון שהם כלים גדולים, נותנים בהם ברגים שאינם עשויים מחומר עדין כמו הכסף כדי שיחזיקו מעמד ולא ישברו, בזה אפשר שאינו יכול לחזור בו אא"כ גילה דעתו שרוצה כלי כסף ללא הכבדה, כיון שכך נהוג. [ברמ"א סימן רלג כתב, מכר לו כסף בחזקת כסף צרוף ונמצא כסף סיגים המקח קיים ומחזיר לו האונאה, דהכל מין כסף. והנה לכאו' צ"ב, מ"ש ממכר לו יפות ונמצאו רעות דאמרינן התם דהמקח בטל לגמרי. ועמד בזה הש"ך (שם סק"א) וכתב בדעת הרמ"א דאכן הלוקח יכול לחזור בו ולבטל המקח לגמרי. וכ"כ הנתיבות (בבאורים) דאע"ג דיכול לתקנו ולהוציא ממנו ההכבדה, מ"מ הרי צריך להוציא עליו הוצאות, ע"ש. והנה לכאו' י"ל, לפי הא דאי' בש"ע (חו"מ סימן רלב ס"א) המוכר לחבירו במדה או במשקל או במנין וטעה בכל שהוא חוזר לעולם וכו', ושם חילק בסמ"ע (סק"ב) בין דבר שאפשר להשלים או דבר שא"א להשלים, כיעוי"ש. ולפי"ז החילוק הוא אם הוא דבר שאינו חפץ בו באופן שנשתנה או לא. וא"כ ה"נ יש לחלק, דדוקא גבי מכר לו יפות ונמצאו רעות יכול לבטל המקח לגמרי,

קובץ באר התורה (קלז) חג הסוכות ח"ג

כיון שלא קיבל את המין שביקש, אבל הכא כיון שהכל מין כסף, כמ"ש הרמ"א, ורק יש הכבדה א"כ כיון שהמוכר יכול להוציא את ההכבדה וליתן ללוקח את הכלי אחר הסרת ההכבדה, א"כ כיון דליכא קפידא בזה יש לומר דלא הדרא זבינא. וכ"ר שכתב כעין זה בקיצור בהג' אמרי ברוך על הש"ע סימן רלג, דשאני גבי כסף שאין שינוי בעצמות הכסף, וא"כ יכול להוציא העופרת וישלם המוכר ההוצאות, וכ"כ הבאר היטב (סימן רלג אות ד). אולם נראה, דס"ס הכא איכא קפידא כיון שרצה משקל מסויים, ודמי לאומר לו כור עפר אני מוכר לך וכו' (דבש"ע סימן ריח ס"ז וס"ס ח. וע"ע בסמ"ע סימן רלב סק"ב), ובפרט שאחר שיוציא הבדיל ופעמים שהבדיל מחזק את הכסף כדי שלא ישבר ועתה שהוציאו שוב לא יחזיק מעמד היטב, והיה נוח לקונה יותר לקנות כלי חזק העשוי כולו מכסף כדי שלא יהרס, וכיון שיש לו קפידא בהכי, לכן נראה דהמקח בטל, וכמ"ש הש"ך והנתיבות. ומכל מקום הכל תלוי לפי מנהג המדינה וכמ"ש. שו"ר בפתחי תשובה שאחר שכתב לבאר מה שכתבנו למעלה מסי' רלב, העלה נמי, דמ"ש שם הש"ך בשם תשובת מהר"ם גבי מכר לו טבעת של זהב ונמצא עופרת בתוכה דהוי מקח טעות, היינו כשמכר לו לפי משקל, דה"נ איכא קפידא דקאמר ליה בכזה משקל הייתי רוצה, והיינו כמ"ש, ע"ש]